

Výchova jako základna tvorby a rozvoje sociálních kompetencí dětí a mládeže

Bohdana Kalincová

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bohdana KALINCOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Výchova jako základna tvorby a rozvoje sociálních kompetencí dětí a mládeže**

Zásady pro vypracování:

Stanovení vize — smyslu bakalářské práce (potřebnost aktivit, možnosti využití výstupů), úvaha nad přínosy.
Stanovení hlavního a dílčích cílů práce.
Ověření možnosti uplatnění výstupů.
Předprojektová příprava.
Plán projektu, detailní plán postupu tvorby bakalářské práce.
Studium odborné literatury a dostupných informačních zdrojů souvisejících s problematikou tématu, volba vhodného způsobu zpracování výzkumu.
Zpracování teoretické části jako východiska pro navazující praktický výzkum.
Příprava, ověření a realizace výzkumu.
Zpracování získaných dat, vyhodnocení dat.
Zpracování výsledků a vyhodnocení výstupů realizovaného šetření v provázanosti na teoretickou východiskovou platformu a cíle práce.
Zhodnocení, závěr.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 1996, 2007, ISBN 978-80-7367-325-3.

MATOUŠEK, O. a kol. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001, 2007, ISBN 978-80-7367-4.

MATOUŠEK, O. a kol. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-548-2.

NELEŠOVSKÁ, A. Pedagogická komunikace v teorii a praxi. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, ISBN 80-247-0738-1.

Související legislativa, interní dokumenty škol a internetové zdroje.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Pavla Andryšová, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. února 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 10. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

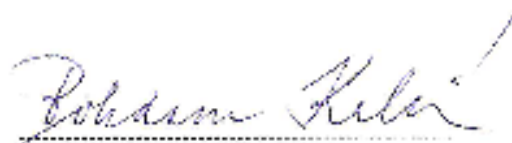
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby⁽¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejména § 25 odst. 3⁽²⁾;
- podle § 60⁽³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60⁽³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaložena (až do její skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčním využitím), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 5.2.2010

⁽¹⁾ Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 17b Změna číselní zveřejněních prací;

⁽²⁾ Vysoké školy nepříměně zveřejňují diplomové, bakalářské a magisterské práce, a jejich podobně obhajobou, včetně poskytnutí odpovídání a výsledků obhajoby prostřednictvím statutem každé školy stanovených pravidel, bez ohledu na výsledek obhajoby.

(2) Důstojnost, důstojnost, bezúspěšně a rigidní práce odměněné schůzou k obhajobě musí být sčítáno při pracovních dňů v období
hromadně odhodnotit v souvislosti s možností nastavení v rámci pracovních podmínek předložených v době školy nebo rovněž tak uvést, v době
množství v době školy kde se má kromě odhodnotit práce. Každý se může v odhodnotit práce práce, což se má náklady výjimečné výjimečné nebo
nezaměstnanosti.

(3) Platit, že odměněné práce musí souhlasit se zaměstnavatelem ať je práce práce práce práce, že práce na správně odhodnotit.

2) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve
znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 4:

(3) Účel práce autorského může ustanovuje škola nebo školská či vzdělávací zařízení, náprava učitelů na učitelů práce nebo nepřímě
hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě díla vymezení škola nebo studiem na způsob školních nebo
vzdělávacích pomůcek vyplývajících z jeho přímého vztahu ke škole nebo školské či vzdělávací zařízení (školské dílo)

3) Zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve
znění pozdějších právních předpisů, § 35 Školské dílo

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na ustanovení licenční smlouvy, o které školské dílo (§ 35 odst.
3). Copřítel k tomu ustanovení díla udělit svolení bez věcného důvodu, pokud se tato osoba dále tímto ustanovením článek 35 odst. 3
veškeré. Ustanovení § 35 odst. 3 ustanovení neustanovuje.

(2) Nemohou ustanovení škol, učitelů nebo školské či vzdělávací zařízení dílo nebo dílo nebo dílo poskytnout jinému licenční, není-li to v rozporu s
vzdělávacím účelem školy nebo školské či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou odpovědní poskytovatel, aby, že autor školské dílo z výsledků jiných školských v souvislosti
s tímto díle či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které nevyhnutelně dílo vzniklé, a to podle
obdobnosti od té doby školské dílo vznikl se přiměřeně k jeho výsledků školského školství nebo školské či vzdělávacím zařízením, a to
školské dílo podle ustanovení 1

ABSTRAKT

Bakalářská práce zaměřuje klíčově pozornost na problematiku cíleného rozvoje sociálních kompetencí u dětí a mládeže.

Cílem bakalářské práce je zabývat se základními východisky rozvoje sociálních kompetencí dětí a mládeže – atributy základního výchovného působení v rodině a návazné školní výchovy, okruhy efektivního výchovného působení – možnostmi výchovy cílenou informovaností a podporou rozvoje osobnostních kompetencí – chápání v souvislostech a uplatněním informací v praxi.

Empirická část bakalářské práce ověřuje aktuální stav informovanosti dětí a mládeže v oblasti sociálně patologických jevů, které se objevují ve vztahu k této cílové skupině nejčastěji, tj. zkoumá úroveň informovanosti o problematice drog a šikany a návazně ověřuje reálný stav sociálních kompetencí, tj. schopnosti řešit reálné krizové situace, se kterými se děti mohou v rámci vývoje dnešní společnosti setkat.

Klíčová slova: Výchova, rodina, škola, sociální kompetence, sociálně patologické jevy, informace, informovanost

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the problems of targeted development of social competencies in children and youths.

The target of this thesis is based on the development of social competencies in children and youths – attributes of basic educational incidence in the family and following school education, range of efficient educational incidence – possibilities of education by targeted foreknowledge and support of development of personage competencies – understanding in context and usage of information.

Experiential part of this bachelor thesis proves the current level of informants in children and youths in the area of socially pathological events which occur in this target age group the most – proves the level of informants about drugs and chicane. This thesis also verifies the real level of the social competencies, i.e. ability to solve real critical situations which children can get into in the society today.

Key words: Education, family, school, social competency, socially pathological events, informatics, informants

Motto:

„ Dostatek informací je v kombinaci s láskyplným vztahem k dítěti a cílenou podporou jeho samostatnosti základem zdravé společnosti, která se vyznačuje tím, že má dostatek jednotlivců připravených bližnímu poskytnout potřebnou a využitelnou oporu v nelehkých životních situacích.“

Děkuji tímto všem, kteří mne po celou dobu mého studia a při zpracování mého závěrečného bakalářského výzkumného projektu podporovali.

Speciální poděkování patří všem mým pedagogům a zejména vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Pavle Andrysové, Ph.D., která mne profesionálním, odborným a lidským přístupem nasměrovala k efektivní realizaci výzkumu.

Děkuji také celé své rodině, která mi studium po celou jeho dobu usnadňovala.

Poděkování patří také všem respondentům mého výzkumu a vedení škol, které sběr dat umožnilo.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I. TEORETICKÁ ČÁST	13
1 MODERNÍ SOCIÁLNÍ SPOLEČNOST	14
1.1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY.....	14
1.2 HISTORIE SPOLEČENSKÉ SOLIDARITY.....	14
1.3 ÚROVNĚ SOCIÁLNÍ PODPORY A SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST JEDNOTLIVCŮ.....	14
2 OSOBNOST, OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ KOMPETENCE	16
2.1 KOMPETENCE A JEJICH KLASIFIKACE.....	17
2.2 MOŽNOSTI ROZVOJE OSOBNOSTNĚ SOCIÁLNÍCH KOMPETENCÍ.....	18
3 VÝCHOVA JAKO ZÁKLADNA TVORBY A ROZVOJE SOCIÁLNÍCH KOMPETENCÍ.....	20
3.1 ZÁKLADNÍ POJMY A RÁMCE VÝCHOVNÉHO PROCESU	20
3.1.1 VÝCHOVA	20
3.1.2 VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍLE A STÁDIA PSYCHICKÉHO VÝVOJE	20
3.1.3 SHRNUÍ.....	21
4 VÝCHOVA V RODINĚ	22
4.1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY RODINNÉ VÝCHOVY.....	22
4.2 KRITICKÉ PERIODY VE VÝVOJI A DETERMINANTY VÝCHOVY	22
4.2.1 ČASOVÁ OSA VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ V RODINĚ	23
4.2.2 VÝCHODISKA A VNITŘNÍ DETERMINANTY ÚSPĚCHU RODINNÉ VÝCHOVY	23
4.2.3 VNĚJŠÍ DETERMINANTY RODINNÉ VÝCHOVY	24
4.2.4 RODIČOVSKÉ MOŽNOSTI	25
5 PEDAGOGICKÉ VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ	26
5.1 PEDAGOGIKA OSOBNOSTNĚ SOCIÁLNÍHO ROZVOJE.....	26
5.2 OSOBNOSTNĚ SOCIÁLNÍ VÝCHOVA	27
5.2.1 CÍLE OSV.....	27
5.2.2 CHARAKTERISTIKA OSV	27
5.3 KOMPETENCE PEDAGOGA JAKO ZDROJ EFEKTIVNÍHO VÝCHOVNÉHO PŮSOBENÍ	28
5.3.1 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE JAKO ZDROJ NAPLŇOVÁNÍ CÍLŮ OSV.....	29
5.3.2 ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ OSV	30
5.4 OSV V PRAXI ŠKOL.....	30

5.4.1 ŠKOLNÍ VÝCHOVNÉ A PREVENTIVNÍ PROGRAMY	31
5.5 VZTAH OSV K PREVENCÍ SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	32
II. PRAKTICKÁ ČÁST	33
6 VÝZKUM A ŠETŘENÍ.....	34
6.1 VÝCHODISKA VÝZKUMU	34
6.1.1 POPIS VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU.....	34
6.1.2 CÍLOVÁ SKUPINA	35
6.2 CÍLE VÝZKUMU	35
6.3 HYPOTÉZY	36
6.4 DRUH VÝZKUMU, METODY A VÝZKUMNÉ NÁSTROJE.....	37
6.5 VÝSTUPY.....	37
7 REALIZACE VÝZKUMU.....	38
7.1 ZÁKLADNÍ PŘEHLED O REALIZOVANÉM ŠETŘENÍ.....	38
7.1.1 VYHODNOCENÍ ZÁKLADNÍCH VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ	40
8 REALIZACE ŠETŘENÍ V RÁMCI HYPOTÉZY H₁	41
8.1 VYHODNOCENÍ STAVU INFORMOVANOSTI SKUPINY ZŠ/SŠ 12 – 16 LET O PROBLEMATICE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	42
8.1.1 POVĚDOMÍ O POJMU „SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY“ DLE KRITÉRIA „ŠKOLA“	42
8.1.2 POVĚDOMÍ O POJMU „SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY“ DLE KRITÉRIA „POHLAVÍ“	44
8.1.3 POVĚDOMÍ O POJMU „SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY“ DLE KRITÉRIA „VĚK“	46
8.1.4 PRAKTICKÉ OVĚŘENÍ POVĚDOMÍ O POJMU „SOCIÁLNĚ-PATOLOGICKÉ JEVY“	48
8.1.5 DOPLŇKOVÉ ŠETŘENÍ K INFORMOVANOSTI O PROBLEMATICE DROG A ŠIKANY.....	51
9 REALIZACE ŠETŘENÍ V RÁMCI HYPOTÉZY H₂	54
9.1 VYHODNOCENÍ MÍRY Vlivu INFORMAČNÍCH ZDROJŮ V OBLASTI PROBLEMATIKY SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ U SKUPINY DĚTÍ A MLÁDEŽE VE VĚKU 12 – 16 LET.....	54
9.1.1 ČETNOST A DŮLEŽITOST INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	55
10 REALIZACE ŠETŘENÍ V RÁMCI HYPOTÉZY H₃.....	60
10.1 OVĚŘENÍ ÚROVNĚ OSOBNOSTNĚ SOCIÁLNÍCH KOMPETENCÍ K ŘEŠENÍ KRIZOVÝCH SITUACÍ SOUVISEJÍCÍCH S PROBLEMATIKOU DROG A ŠIKANY U SKUPINY DĚTÍ A MLÁDEŽE VE VĚKU 12 – 16 LET	61
10.1.1 VYHODNOCENÍ ŠETŘENÍ V RÁMCI KOMPETENCÍ K ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY DROG.....	62
10.1.2 VYHODNOCENÍ ŠETŘENÍ V RÁMCI KOMPETENCÍ K ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY ŠIKANY	66
11 SOUHRN VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	71

11.1 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	71
11.1.1 DOPORUČENÍ K VÝSLEDKŮM	74
ZÁVĚR	76
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	77
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	79
SEZNAM OBRÁZKŮ	80
SEZNAM TABULEK.....	81
SEZNAM GRAFŮ	83
SEZNAM PŘÍLOH.....	85

ÚVOD

Každá moderní společnost směřuje k vybudování takového sociálního prostředí, které umožňuje jednotlivcům nacházejícím se v kritických nebo složitých sociálních podmínkách a rizikových osobních situacích, které mohou při jejich aktivním neřešení vést, nejen ke krizi v osobním životě jednatelce, ale také k obecnému rozvoji sociálně-patologických jevů, nacházet potřebnou oporu a pomoc.

Této opory je možno dosáhnout několika způsoby, resp. podpora řešení náročných sociálně-patologických stavů či situací se děje na třech úrovních:

- politická úroveň společenské podpory - komplexní sociální politika státu
- institucionální společenská podpora – sociální pomoc a podpora realizovaná přes funkční síť sociálního systému
- osobní podpora nejbližšího okolí jako východiskový akt možnosti efektivního řešení náročné životní situace dotčené osoby – našich blízkých a spoluobčanů.

Jelikož na poslední uvedené úrovni závisí to, zda a jak rychle se člověk ocitající se v náročné či rizikové životní situaci dostane k profesionální odborné pomoci, můžeme považovat tuto úroveň za velmi významnou.

Rovinu osobní solidarity a schopnosti podpořit své blízké naplňujeme každý den my osobně, každý dle úrovně svých osobnostních a sociálních kompetencí. Tyto kompetence obnášejí vlastní schopnost efektivní pomoci, jejíž kvalita závisí na dvou základních faktorech.

Prvním faktorem je dostatek informací o situacích a jevech, se kterými se v okruhu sociálních patologií a jejich vlivů a projevů můžeme v každodenním životě setkat. Druhým faktorem je dostatečná znalost postupů a možností řešení a schopnost tato řešení v konkrétní praktické situaci aplikovat.

Významnou roli pro další rozvoj moderní prosociální společnosti hraje v tomto ohledu výchova a cílený rozvoj sociálních kompetencí u nastupující generace.

Tak, jak dnes budeme schopni připravit a vést naše děti k tomu, aby vnímaly dění s maximálním zájmem o své okolí a připraveností k solidaritě a pomoci, s takovými problémy společnosti se dále ve svém životě a při výchově svých dětí bude dnešní mladá generace potýkat.

Problematikou výchovy a rozvoje sociálních kompetencí se tedy prioritně zabývá má bakalářská práce.

Hlavním cílem teoretické části bakalářské práce je zabývat se základními východisky rozvoje sociálních kompetencí dětí a mládeže – atributy základního výchovného působení v rodině a návazné školní výchovy, okruhy efektivního výchovného působení – možnostmi výchovy cílenou informovaností a podporou rozvoje osobnostních kompetencí – podporou chápání v souvislostech a uplatněním informací v praxi.

Cílem empirické části bakalářské práce je ověření aktuálního stavu informovanosti dětí a mládeže v oblasti sociálně patologických jevů, které se objevují ve vztahu k této cílové skupině nejčastěji, tj. výzkum se zaměřuje na zjištění úrovně informovanosti o problematice drog a šikany a návazně ověřuje reálný stav sociálních kompetencí, tj. schopnosti dětí a dospívajících řešit reálné krizové (sociálně – patologické) situace, se kterými se mohou v rámci vývoje dnešní společnosti setkat.

Výstupem práce jsou závěry a zjištění realizovaného výzkumu jako podklad pro výchovnou strategii prevence sociálně-patologických jevů cílenou tvorbou a rozvojem potřebných sociálních kompetencí, který může být využit v každodenní výchovné a pedagogické praxi.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MODERNÍ SOCIÁLNÍ SPOLEČNOST

1.1 Úvod do problematiky

Jak již bylo uvedeno v úvodu, každá moderní společnost směřuje k vybudování takového sociálního prostředí, které by mělo umožnit jednotlivcům nacházejícím se v kritických nebo složitých sociálních podmínkách a rizikových osobních situacích, které mohou při jejich aktivním řešení vést, nejen ke krizi v osobním životě jednotlivce, ale také k obecnému rozvoji sociálně-patologických jevů, nacházet potřebnou oporu a pomoc.

1.2 Historie společenské solidarity

Podle Matouška (2007), formy solidarity mezi lidmi a doporučené postoje k jakkoli společensky handicapovaným lidem vycházejí z oblasti morálky, která byla v Evropě ještě v počátku novověku neoddělitelně spjata s náboženstvím a jemu odpovídajícími principy. Podporu potřebným tedy poskytovala rodina a tam, kde rodina chyběla, církev. V období starověku se v evropské civilizaci objevují první pokusy založit filozofickou etiku na principech racionálního rozumu a propojit ji s morálkou ovlivňující konkrétní chování lidí.

[5]

V oblasti historického vývoje měly na směřování prosociálního společenského přístupu klíčový vliv filozofické myšlenky a koncepce, které se přes období antického starověku se svými hlavními představiteli a propagátory etiky a morálky Sokratem, Platonem a Aristotelem, vývojové období propracovaného římského práva, křesťanský středověk, renesanci přinášející zpětně propojení „rozumu“ do společenských a sociálních souvislostí lidského a společenského života, až přes moderní směry marxismu a mnohé další směry, včetně Masarykova praktického humanismu, dostávají k moderní sociální společnosti jejímiž hlavními sociálními principy se, mimo naplňování moderních morálních principů a principů lidské a společenské soudržnosti, stává prioritou prevence sociálních patologií.

1.3 Úrovně sociální podpory a společenská odpovědnost jednotlivců

Vzhledem k tomu, že se ve vývoji společnosti projevují, mimo pozitivní vývojové efekty, také situace a vlivy, které sebou přinášejí potřebu řešení náročných sociálně-patologických

stavů či situací, ve kterých se dnešní moderní člověk může ocitnout, je nutno mít alespoň rámcový přehled o úrovních, na kterých se potřebná řešení mohou realizovat.

Úroveň 1.: Politická úroveň společenské podpory - komplexní sociální politika státu,
která realizuje sociálně-politické cíle společnosti a jejímž hlavním předmětem je, jak uvádí Matoušek (2007, str. 162) „uspokojení nebo změna podmínek práce a života člověka (sociální klima a sociální ekologie) a především pak podpora řešení událostí v lidském životě, které člověk neumí zvládnout vlastními silami.“

[5]

Úroveň 2.: Institucionální společenská podpora – sociální pomoc a podpora realizovaná přes funkční síť sociálního systému,
která bývá označována pojmem „instrumentální sociální politika“, na základě níž realizují vybrané subjekty a instituce sociální cíle v praxi.

Za základní úroveň sociální solidarity a východiskovou platformu praktické pomoci je označována

Úroveň 3.: tzv. platforma společenského soužití,
která v sobě zahrnuje vztahy jednotlivců s jejich možnostmi osobní podpory nejbližšího okolí, tedy platformu soužití nejbližšího okruhu osob, jejíž úroveň se odvíjí od úrovně jejich **osobnostních a individuálních sociálních kompetencí.**

Způsoby a formy modelování a rozvoje těchto individuálních kompetencí přímo ovlivňují vyšší nadstavbové stupně a jsou současně každým z nás do vysoké míry ovlivnitelné. To, jakým způsobem přistupujeme k individuálnímu seberozvoji v této oblasti, se odráží v tom, nakolik naplňujeme svou vlastní společenskou odpovědnost. Jedním z nejdůležitějších momentů v tomto náročném procesu vývoje je ovšem naše odpovědnost za cílenou výchovu přicházejících generací, která by měla efektivně a smysluplně směřovat k vytváření takových sociálních kompetencí, které naši společnost v oblasti kvality lidského života posunou mnohem dále než je tomu dnes.

2 OSOBNOST, OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ KOMPETENCE

Osobnost a její kompetence jsou předmětem mnoha oblastí výzkumu i okruhů praktického působení na její poznání a rozvoj. Abychom mohli dále systematicky pracovat s myšlenkami a postupy směřujícími k naplňování cíle rozvoje osobnosti, směřujícímu k vytvoření zralého společenského a sociálně kompetentního člověka, je nutno uvést alespoň základní rámec souvislostí, které ke zvyšování kvality sociálních kompetencí vedou.

Jednou z těchto souvislostí je sjednocení pojmů dané problematiky tak, abychom vytvořili kvalitní a jednoznačný základ pro navazující teoretické úvahy a navazující kroky praktického šetření.

Definice pojmu osobnosti je jedním z náročných úkolů, jelikož výklad pojmu vychází z velkého počtu úhlů pohledu na člověka s jeho složitou vnitřní strukturou a výjimečností plynoucí z jeho vlastní jedinečnosti.

Na pojem „osobnosti“ lze v detailnějším pohledu nahlížet z mnoha směrů, z nichž pro teoretický úvod v tomto oddíle zmíníme několik nejzákladnějších.

Vnímání „osobnosti“ lze omezit například na vnímání její psychické struktury, kterou tvoří psychické vlastnosti a rysy osobnosti, které primárně ovlivňují prožívání, myšlení a chování člověka.

Dalším pohledem na osobnost člověka je její strukturace podle typů osobnosti, temperamentu, kognitivní teorie Jeana Piageta, či známé Freudovy teorie nebo teorie Erika Homburgera Eriksona, který je pokládán za stoupence „neofreudismu“.

Jelikož předmětem bakalářské práce však není problematika osobnosti jako takové, ale rozvoj jejích konkrétních kompetencí, postačí nám pro teorii základu uvést rámcovou definici osobnosti tak, jak je dosažitelná pro širokou odbornou i neodbornou veřejnost, a která nám umožní využít základní platformu pohledu na rozvíjenou osobnost v intencích cílů dále navazující teorie i praktického výzkumu.

Jak uvádí otevřená encyklopedie Wikipedie (2010) „**Osobnost** je individuální spojení biologických, psychologických a sociálních aspektů každého jedince. Je utvářena ve vztazích mezi lidmi, prostředím a společností. Osobnost se vždy projevuje jako celek. Osobnost je

soustavou vlastností, charakterizujících celistvou individualitu konkrétního člověka, zaměřeného na realizaci životních cílů a rozvinutí svých potencialit.“

[17]

Tato definice podle názoru autorky bakalářské práce dostatečně uvádí souvislosti a možnosti problematiky tvorby a rozvoje jednotlivých kompetencí osobnosti.

2.1 Kompetence a jejich klasifikace

Jak již bylo výše uvedeno, jednotlivé kompetence člověka/osobnosti ovlivňují mnohé faktory.

V naší výzkumné práci budeme pracovat s myšlenkou standardního biologického a psychologického vybavení jednotlivce, které předpokládá možnosti dalšího rozvoje **osobnostních, sociálních a morálních kompetencí**.

Velmi přehlednou klasifikaci těchto kompetencí uvádí Rámcový vzdělávací přehled pro základní vzdělávání týkající se Osobnostní a sociální výchovy (OSV) - Pedagogický materiál FF UK PRAHA (2010):

Klíčové životní dovednosti a kompetence:

- a) Osobnostní
- b) Sociální
- c) Morální

Detail dělení kompetencí dle oblastí:

Ad a) Oblast osobnostních kompetencí zahrnuje:

- sebepoznání a tvorbu vyrovnaného sebepojetí
- zdokonalení základních kognitivních funkcí
- seberegulaci a organizaci vlastního života
- psychohygienu
- kreativitu v každodenním životě

Ad b) Oblast sociálních kompetencí zahrnuje:

- poznávání lidí
- tvorbu mezilidských vztahů
- komunikaci
- spolupráci a soutěžení

Ad c) Oblast morálních kompetencí, hodnot a morálky zahrnuje:

- hodnoty, postoje, mravní vlastnosti člověka, prosociálnost a etiku všedního dne
- řešení problémů a rozhodovací dovednosti v situacích se sociálně etickým potenciálem

Doplňkovou oblastí je pak:

Oblast osobnostně sociálních kompetencí aplikovaných na určité role a situace, tzn.

- já a jiní lidé v mých životních situacích
- já a mé sociální role,

což v praxi předpokládá především zvládnání složitých situací; schopnosti spolupráce v životě; řešení vzájemných mezilidských vztahů a situací z nich vyplývajících.

[12]

Proces utváření a rozvoje uvedených kompetencí je zásadní otázkou procesu výchovného působení souvisejícího s již výše popsanou odpovědností za výchovu vedoucí k vytváření základů moderní a funkční společnosti.

2.2 Možnosti rozvoje osobnostně sociálních kompetencí

V tomto oddíle teoretické části práce je možno položit přehledový základ determinant vstupujících do procesu tvorby a rozvíjení osobnostně sociálních kompetencí.

Jelikož tak, jak sama osobnost začíná růst a utvářet se již v okamžiku jejího zplnění, tak včasné a komplexně je nutno pohlížet na její další růst a rozvoj, a to ve všech momentech jejího vývoje, včetně všech souvislostí působících na osobnostní kompetenční rozvoj.

Společenským cílem, který by měl být vždy v souladu s cíli rodičů dítěte, je vychovat kvalitního, samostatného člověka, který je schopen vnímat a naplňovat morální a etické principy, na kterých je lidský život a život společnosti založen.

Rozvoj dítěte a jeho zdárný vývoj v takovou zdravou a zralou dospělou osobnost závisí na 3 základních klíčových faktorech. Těmi faktory jsou:

- a) Biologická základna a kvalita biologického vybavení jedince a rodičů
- b) Psychická výbava a faktory na ni působící
- c) Sociální prostředí, ve kterém se dítě od početí přes jednotlivé fáze svého vývoje nachází

Pakliže neexistují negativní vlivy a predispozice vedoucí k narušení základu vybavenosti a zdárného kontinuálního vývoje, jsou splněny všechny **předpoklady pro možnost cíleného ovlivňování osobnostně sociálních kompetencí dítěte.**

Cíleným ovlivňováním je myšlena především **kvalitní a efektivní výchova**, která ve svém pojmu zahrnuje veškeré postupy vedoucí k výše uvedenému cíli.

3 VÝCHOVA JAKO ZÁKLADNA TVORBY A ROZVOJE SOCIÁLNÍCH KOMPETENCÍ

3.1 Základní pojmy a rámce výchovného procesu

3.1.1 Výchova

Výchova jako základní pojem celého tématu bakalářské práce vytváří jednoznačnou základnu pro utváření a rozvoj osobnostně sociálních kompetencí.

Pojem výchova lze pro úvod našeho pohledu na problematiku výchovy s využitím souhrnu mnoha známých definicí popsat jako veškeré směřující působení, aktivity a postupy, které modelují jedince daným směrem tak, aby se z dítěte stala zdravá integrovaná osobnost kompetentní směřovat k vlastním cílům, které jsou v souladu s principy života společnosti, ve které se nachází.

Úroveň a kvalita výchovného působení vychází z jeho vědomosti a cílenosti. Z tohoto pohledu lze definovat i jednotlivé úrovně výchovy tak, jak na sebe v logice a čase navazují. Úrovně, resp. stupně výchovy vycházejí z časové souslednosti vývoje dítěte a vycházejí především z principů poznání oborů vývojové psychologie, pedagogické psychologie a jednotlivých teorií učení.

3.1.2 Výchovně vzdělávací cíle a stádia psychického vývoje

Aby bylo možno dosáhnout správného vytvoření potřebných kompetencí, je nutno pracovat s poznatky o jednotlivých stádiích psychického vývoje dítěte.

Období prenatálního vývoje se budeme více věnovat v další kapitole týkající se rodinné výchovy, pro lepší průnik do problematiky výchovy, rozvoje osobnostně sociálních kompetencí a návazného praktického výzkumu však věnujeme alespoň rámcovou pozornost základům vývojové psychologie, a to z pohledu vybavenosti a připravenosti dítěte **vnímat a akceptovat jednotlivé fáze a atributy výchovně – informačního procesu.**

Důležitým stadiem vývoje dítěte je v tomto ohledu již stadium raného dětství, které se, mimo motorický vývoj, vyznačuje významnými psychickými změnami, jež jsou základem pro efektivní výchovné působení a počátek cíleného utváření potřebných kompetencí.

Mimo vrchol senzomotorického vývoje dochází k významnému rozvoji myšlení a řeči, jako prvního předpokladu pro další příjem informací, na jejichž základě se dále tvoří reálné kompetence získané informace později správně a efektivně aplikovat v praktických životních situacích.

Navíc se ke konci období 3 roku života dítěte začíná tzv. vydělovat vlastní já, což je významná fáze pro začátek formování osobnostního profilu jednotlivce v intencích odkazu na naplňování cílů rozvoje osobnostně sociálních kompetencí uvedených v klasifikaci kapitoly 2.1.

Dalším stádiím vývoje, konkrétně obdobím předškolního a školního dětství, ve kterých mimo rozvoje poznávacích procesů dochází především k vývoji a možnostem dalšího formování osobnosti (resp. osobnostních kompetencí) žáka, dále věnujeme, stejně jako specifikům období dospívání, pozornost v kapitolách týkajících se pedagogického působení.

3.1.3 Shrnutí

Před dalším detailnějším teoretickým úvodem do problematiky tvorby a rozvoje osobnostních a sociálních kompetencí u dětí a mládeže můžeme tedy rámcově shrnout východiska a fáze utváření a rozvoje osobnostních a sociálních kompetencí takto:

Obr.1. Vývoj v souvislostech výchovy

4 VÝCHOVA V RODINĚ

4.1 Úvod do problematiky rodinné výchovy

Rodinné výchovné působení je jeden z nejdůležitějších a v současné době také i společensky široce diskutovaných momentů, který souvisí nejen s oblastmi psychologie a sociologie rodiny z pohledu její funkčnosti, typologie, sociálního vnímání a obecného nazírání na rodinu a její problematiku, ale který v sobě zahrnuje především otázky problematiky vyššího řádu, tj. **problematiku rodičovského vztahu, citové platformy, možností a úskalí rodičovského vlivu a otázky vzoru a učení** - tedy téma a problematiku výchovy vedoucí k utváření a rozvoji potřebných kompetencí dítěte.

Odborné poznatky a názory v této kapitole vycházejí z odkazů na názorovou platformu odborníků z řad vývojových a dětských psychologů, pediatrů a pedagogů a zasazují odpovědi na východiskové otázky problematiky do širšího rámce výchovného působení v rodině jak v souvislostech časových – z pohledu etologie výchovy, vývojových etap dítěte a rodiny, tak v souvislostech uvědomění si naší vlastní odpovědnosti za spokojenost a zdravý vývoj osobnosti vychovávaného dítěte.

Odbornou platformou k tomuto tématu se stává především profesionální zkušenost jednoho z předních českých odborníků v oboru vývojové psychologie, dětské psychologie, diagnostiky a psychiatrické deprivace Prof. PhDr. Zdeňka Matějčka, CSc. a dále profesionální zkušenost a názorová platforma jednoho z uznávaných zahraničních odborníků Dr. Ross Campbella, profesora katedry pediatrie a psychiatrie na univerzitě v Tennessee v USA a dalších odborníků na výše uvedenou problematiku.

4.2 Kritické periody ve vývoji a determinanty výchovy

Podle Matějčka (2007), v pohledu na vývoj člověka je **výchova kontinuálním procesem stejně jako samotný vývoj**. Výchovné metody a jejich použití, schopnosti a reakce vychovatele i dítěte na nové situace a poznání, výsledky výchovy a odraz výchovy v dalším životě a konání dítěte, to jsou momenty, kterými se v běžném rodinném životě jen málo vědomě zabýváme, jelikož jsme „zahlceni praxí“ výchovy. Vědomým využíváním výchovných metod a tzv. „vychovatelského umění“ však máme možnost mnohem lépe dítě připravit na

náročný samostatný život a současně mu z tohoto období „přípravy“ učinit jedno z nejkrásnějších období života. [4]

4.2.1 Časová osa výchovného působení v rodině

Základní otázkou problematiky výchovy se stává otázka „pravého“ času pro výchovu potřebných a žádoucích vlastností člověka. Dá se však nalézt uspokojivá odpověď, když každý člověk, dítě, rodina disponují tak silnou individualitou?

Jak uvádí Matějček (2007, str. 7) „etologické odborné názory, v čele s nositeli Nobelovy ceny Konradem Lorenzem a Nikem Tinbergenem, vycházející ze závěrů pozorování, pokusů a studií mnoha druhů zvířat a ptáků prokazují jednoznačnost existence tzv. kritických period ve vývoji, v jejichž klíčových okamžicích dochází k tzv. vtištění vzorců chování, se kterými se dále již téměř nic nedá dělat.

Je pravdou, že u dítěte v tomto ohledu nebyly shledány žádné časové periody, které by byly pro určité následné chování vsutku kritické, což znamená, že člověk je ve srovnání s jinými živočichy v tomto ohledu mnohem přizpůsobivější a otevřenější. Na druhé straně to však neznamená, že by v počátečních fázích života dítěte neexistovala některá vhodnější období pro tvorbu potřebných vzorců chování a vůbec už z tohoto pohledu není možno hovořit o jakémkoli časovém rámcování vytváření osobnosti a základů kvality jejího dalšího života dostatkem či nedostatkem, tedy poskytováním či neposkytováním lásky a citu. Toto jsou atributy zdravého citového vývoje, který je z pohledu kvality života a rozvoje potřebných osobnostních a sociálních kompetencí mnohdy mnohem důležitější než předpoklady fyzické a je třeba, aby se jich v maximální možné míře dostávalo každému dítěti co možná nejvíce.“

Z těchto východisek vycházejí pak i odborná doporučení k výchově v základních vývojových fázích (např. novorozenecké období, kojenecký a batolecí věk, věk předškolní a školní atd.). [4]

4.2.2 Východiska a vnitřní determinanty úspěchu rodinné výchovy

V ohledu na výše uvedené by bylo možno v tomto okamžiku navázat odpověďmi na logicky se nabízející otázku: „Jaká výchova v rodině a prvních fázích života dítěte je tedy nejvhodnější?“. K odpovědi na tuto otázku se však nelze dostat takto přímočaře, přesto, že

existuje velmi mnoho „návodů“, odborných i méně odborných názorů a metodik, a k podpůrným informacím vztahujícím se k uvedené otázce je možné se dostat téměř neomezeně.

Jednoznačnost postupů přímého výchovného působení rodičů je však nutno doplnit vnitřním momentem pohledu **dispozic „vychovávané“ strany**.

Podle Campbella (2008), není to jen metoda výchovy a uplatněná výchovná forma či způsob, ať už nazýváme tento vstupní moment jakkoliv, ale významným faktorem ovlivňujícím povahu dítěte, a z tohoto pohledu i jeho další projev a vlastně i výsledky vnějšího výchovného působení, je faktor tzv. vrozené povahy.

Ve skutečnosti existuje celá řada vrozených povahových rysů. Dosud jich bylo identifikováno devět. Je to výsledek výzkumu Stelly Chessové a Alexandra Thomase. Svá zjištění uveřejnili v knize *Temperament and Behaviour Disorder (Povaha a poruchy dětského chování)*. Tito uznávaní vědci ve své knize ukazují, že **vývoj dítěte je určován nejen rodinným prostředím a výchovným působením, ale také vrozenými povahovými rysy dítěte**. Tento poznatek měl úžasný vliv na zmírnění neoprávněného pocitu viny u mnoha rodičů, kteří měli problémy s výchovou svých dětí.

[1]

Důležité je tedy zaměřit se na hlubší souvislosti vnitřních a vnějších determinant výchovy z pohledu možností ovlivnění i takto (z prvního náhledu) spíše neovlivnitelných faktorů. Možnosti ovlivnění výsledku, tedy míry dosažené úrovně požadovaného výsledku výchovy, lze mimo míry péče a užitým způsobem výchovy ovlivnit násobně, pokud se hlouběji zamyslíme především nad samotným počátkem výchovy, a to vznikem lidské bytosti a **kvalitou jejího prenatálního vývoje**.

4.2.3 Vnější determinanty rodinné výchovy

Při výchově v rodině je z pohledu vnějších determinant nutno zaměřit pozornost především na dva klíčové momenty, které vstupují do procesu výchovy jako hlavní faktory působení. Touto platformou jsou **postoje rodičů a rodinné prostředí**.

Toto je třeba mít na paměti při výchovném působení zejména ve fázi, již zmiňovaného, raného dětství - v batolecím věku dítěte, kdy jsou přístupem rodičů a výchovným působením pokládány **základy kvalitní socializace dítěte**, i ve fázi vývojového období školního

věku dítěte, ve kterém dochází k významnému rozvoji osobnosti – rozvoji citů a volných a morálních vlastností, které jsou poprvé reálně uplatňovány v prostředí **sociálně – psychologických interakcí** s okolím.

Postoje (příklad) a prostředí spoluvytvářejí osobnost dítěte právě v oblastech jeho volního a morálního vývoje, což jsou oblasti základu kvality osobnostních a sociálních kompetencí.

V tomto období je v oblasti podpory rozvoje osobnostních a sociálních kompetencí důležitá také kvalitní, aktivní provázanost výchovy rodinné s výchovou školní.

4.2.4 Rodičovské možnosti

Podle Matějčka (2007) v ohledu kvalitního a efektivního rodinného výchovného působení musí (mimo odpovídajících citových a vztahových kompetencí) **rodič – vychovatel vládnout dostatečným informačním přehledem**. Znalost odborných souvislostí výchovy a nejnovější poznatky, ale i zkušenosti předávané našimi blízkými jsou zcela jistě a nesporně velmi potřebné.

Cílem rodinné výchovy i cílem společnosti, je připravit k samostatnému, kvalitnímu životu silnou, morální a milující osobnost.

K dosažení tohoto cíle nám však nestačí jen „dodržovat správné výchovné postupy“ a naplňovat veškeré definované principy „kvalitní“ výchovy. Vždyť to, co nás ke zdárnému cíli vede především, je bezpodmínečná láska k dítěti a naše vlastní hluboká odpovědnost za zvládnání vlastních postojů a projevů chování.

[4]

Ve své podstatě tak, abychom mohli být vůbec odpovědni vůči našim dětem, musíme být odpovědni nejdříve především sami k sobě a za sebe, čímž se logicky vracíme k základním východiskům výchovy i celé bakalářské práce, a to k myšlence **individuální společenské odpovědnosti**.

5 PEDAGOGICKÉ VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ

Pedagogické výchovné působení navazuje na předcházející stupně rodinné výchovy a jako další výchovná úroveň spočívá, jak uvádí Nelešovská (2005, str. 11) „**v kulturní transmissi vědomostí, hodnot a vzorů chování, zajišťujících kontinuitu společnosti.**“

[7]

Tato definice komplexně zohledňuje provázanost vstupů, které se na utváření a rozvoji osobnostních a sociálních kompetencí podílejí.

Bez kvalitní informační základny nelze očekávat schopnost adekvátní reakce v praktické životní situaci. Současně pak, jakkoli kvalitní a široká informační základna nestačí k tomu, aby informaci jednotlivec správně a efektivně pro řešení životní či krizové situace použil. K tomu je nutné, aby vládl dostatečnou osobní dovedností, založenou na kvalitativně vysoké úrovni citové a morální struktury, resp. sociální kompetencí, která mu byla vytvořena právě cílenou výchovou.

Tento princip v oblasti školního výchovného procesu naplňuje oblast **Pedagogiky osobnostně sociálního rozvoje (POSŘ), která se na cílenou podporu rozvoje osobnostně sociálních kompetencí dětí a mládeže zaměřuje.**

5.1 Pedagogika osobnostně sociálního rozvoje

Konkrétní cíle, témata, metody a techniky rozvoje osobnostně sociálních kompetencí definuje Charakteristika volitelných zaměření v rámci II. cyklu studia oboru pedagogika FF UK PRAHA (2010):

Pedagogika osobnostně sociálního rozvoje se v rovině teoretické zabývá obecnými východisky, cíli, tématy, formami, metodami a technikami rozvoje různých složek osobnosti, rozvoje sociálních dovedností a rozvoje morálky „všedního dne“.

Zabývá se oblastí výchovy a vzdělávání, v níž učivem je sám jeden každý žák, student, účastník (učí se o sobě a druzí o něm, pracuje na sebepoznání i na sebezdokonalení), učivem je skupina žáků (učí se opět o sobě) a dále jsou učivem rozmanité životní situace.

Koncepce tohoto pedagogického zaměření respektuje jednak dlouhodobé a vpravdě historické, a jednak současné, volání po osobnostně orientovaném vzdělání, po vzdělání pro praxi existence vychovávaného, po vzdělávání v oblasti životních dovedností potřebných

pro člověka žijícího dnes v době postmoderní, v éře globalizace, v době nástupu tzv. třetí civilizace, ale i ve společnosti nazývané „rizikovou“.

[13]

Praktickou rovinu naplnění cílů Pedagogiky osobnostně sociálního rozvoje naplňuje Osobnostně sociální výchova (OSV), která se v praxi moderního školství dostává do popředí zájmu.

OSV aktuálně do praxe zařazuje Rámcový vzdělávací program (RVP) pro základní vzdělávání (Osobnostní a sociální výchova, průřezové téma č.1) a v RVP pro gymnaziální vzdělávání.

5.2 Osobnostně sociální výchova

5.2.1 Cíle OSV

Hlavním cílem OSV je zaměření na systematický rozvoj a zkvalitňování kompetencí:

- a) osobnostních
- b) sociálních
- c) morálních
- d) praktických, to jsou kompetence reálně uplatňované na konkrétní role a situace

5.2.2 Charakteristika OSV

Hlavní charakteristikou OSV je, že probíhá na platformě dvou základních atributů, bez kterých není možno žádanou kompetenci v žádném případě dosáhnout. Těmito atributy jsou:

1. **praktický průběh**
2. **aktivní osobní účast**

Podle Valenty (2006), je OSV založena na tom, že žáci se s hlavními tématy - moje já; zvládání složitých životních situací; spolupráce v mém životě; naše vzájemné vztahy atd., setkávají v praktických situacích, v nichž sami jednájí, myslí, prožívají atd. Tyto situace buď vznikají přirozeně, nebo jsou pedagogicky navozené.

Jde tu o žákovu **Z K U Š E N O S T** v oblasti výše uvedených témat.

V aktivním pedagogickém působení jde o to, aby tuto zkušenost měl šanci nabývat každý žák, aby získaná zkušenost byla zhodnocena ve vztahu k jeho vlastnímu životu.

K tomu slouží zejména tzv. **R E F L E X E**, tedy rozebírání v situacích nabyté zkušenosti.

Nedílnou součástí OSV je to, že má **provázející charakter**, což v praxi znamená, že učitel vytváří podmínky pro nabývání pozitivních osobnostních rysů, efektivních sociálních dovedností a morálně hodnotných postojů, ale respektuje při tom žákova osobnostní specifika. Klade žákům otázky, na které si hledají odpovědi především oni sami a vede je k efektivnímu **v ý b ě r u vlastních hodnot, vlastního chování a postojů**.

[10]

Pakliže jsou v praxi kvalitně naplněny uvedené výchovné principy, je možno dosáhnout stanovených cílů, resp. potřebné úrovně osobnostních a sociálních kompetencí.

Z výše uvedeného vyplývá, že jednou ze zásadních a neopominutelných součástí úspěchu OSV a POSR jsou kompetence pedagoga, který je v rámci předmětové základny průvodcem žáků, a na jehož schopnostech, a v tomto případě především komunikačních schopnostech, závisí kvalita naplňování výchovně-vzdělávacích principů a tudíž i výsledný efekt výchovného procesu.

Komunikačním kompetencím pedagoga tedy věnujeme pozornost v rámci další kapitoly práce.

5.3 Kompetence pedagoga jako zdroj efektivního výchovného působení

Kompetenční výbavě pedagoga bylo a je věnováno mnoho pozornosti, a opět i tato oblast by, zcela jistě, zasloužila samostatné téma, ve kterém bychom se mohli pedagogickým kompetencím věnovat v komplexu. Pro teoretický rámec naší zúžené problematiky OSV zmiňme tedy alespoň základní rámec kompetenčních požadavků na osobnost pedagoga a dále se úžeji zaměříme na vybranou oblast pedagogické komunikace.

Jak uvádí Nelešovská (2005, str. 11) M. Valacha, 1998 „ na pedagoga a jeho osobnost se kladou požadavky spojené s dosažením vyšší úrovně morálních vlastností úzce spojených s výkonem profese. Vyzrálá učitelská osobnost má široký kulturně politický rozhled a vysokou erudovanost ve svém oboru. Učitel musí být specialistou na práci s lidmi v procesu

vzájemného působení a formování jednoho člověka druhým člověkem. Na těchto předpokladech pak může vyrůstat jeho profesionalita a schopnost naplňovat rychle se měnící požadavky společnosti.“ [7]

Dále jako nedílnou součást kompetenční výbavy uvádí, mimo hlubokého a vřelého vztahu k dětem, především komunikativní dovednosti.

5.3.1 Pedagogická komunikace jako zdroj naplňování cílů OSV

Podle Nelešovské (2005, str. 26) „může být pojem pedagogické komunikace chápán z různých hledisek, v diferencovaném obsahu a rozsahu. Jestliže ale pedagogickou komunikaci považujeme za zvláštní případ sociální komunikace, můžeme říci, že jde o komunikaci, jejímž prostřednictvím vychováváme a vzděláváme a naplňujeme pedagogické cíle.“

[7]

5.3.1.1 Funkce pedagogické komunikace v kompetenčním rozvoji

V procesu cíleného rozvoje osobnostních a sociálních kompetencí vnímáme jako významné a důležité dvě klíčové funkce pedagogické komunikace, které lze, jak uvádí Nelešovská (2005, str. 28) v návaznosti na využití „definice pedagogické komunikace P. Gavory specifikovat takto:

- pedagogická komunikace je prostředkem k realizaci výchovy a vzdělávání
- zprostředkovává vztahy, společnou činnost mezi účastníky komunikace - pedagogem a žákem a žáky navzájem.“ [7]

Pakliže je kvalita komunikace v této interakci vysoká, vytváří zásadní platformu, tolik potřebnou pro vytvoření nebo rozvinutí požadovaných osobnostních kompetencí dítěte.

Do komplexu komunikačních kompetencí zahrnujeme tyto komunikační formy:

1. Verbální komunikace:

- sdělování informací - řízení otázek a odpovědí - akustické vlastnosti hlasu - další zvukové prostředky řeči

2. Neverbální komunikace:

- mimika – kinezika – gestika – posturologie – haptika – proxemika - paralingvistika - image pedagoga

3. Interakce:

- vzájemný mezilidský vztah (vztah pedagoga a žáka)

Ovládnutí všech uvedených forem lze označit za **komunikační profesionalitu**. Profesionální ovládnutí bodů 1. a 2., resp. pedagogická dovednost efektivního předávání informací je základem pro první stupeň tvorby sociálních kompetencí. Profesionální ovládnutí principů vzájemné interakce pak umožňuje cílené vedení k uplatňování informací v praxi – tvorbě a rozvoji kompetence.

Dosažení komunikační profesionality pedagoga je hlavním cílem pedagogické komunikace, jelikož tato zaujímá stále významnější postavení ve výchovně vzdělávacím procesu.

5.3.2 Odborné vzdělávání pedagogů OSV

Pro rozvoj procesu cílené podpory utváření a rozvoje osobnostních a sociálních kompetencí u dětí a mládeže je, mimo výše uvedené základní a vybrané speciální (komunikační) pedagogické kompetence, nutno v systému výchovy a vzdělávání věnovat zvýšenou pozornost řízené **profesionalizaci pedagogů v oblasti předmětové praxe OSV**, čímž je myšleno především další navazující, celoživotní vzdělávání pro rozšíření odbornosti a profesionality.

Mimo oborové studium pedagogiky v profilaci na pedagogiku osobnostně sociálního rozvoje, jsou v současné době realizovány pro pedagogy otevřené vzdělávací programy a kurzy, které mj. také využívají evropské finanční dotační podpory, např. dotací z Evropských sociálních fondů (ESF).

K přehledu o možnostech dalšího vzdělávání pedagogů v oblasti POSR A OSV můžeme uvést např.: Veřejně dostupné kurzy pracovníků katedry pedagogiky FF UK, které se týkají OSV, resp. RVP, projekt „Dokážu to“ zaměřený na propojení OSV do předmětů a uplatňování OSV prostřednictvím zvyšování kompetencí učitelů, kurzy organizace Odyssea nebo kurzy Centra vzdělávání Královéhradeckého kraje.

5.4 OSV v praxi škol

Pro doplnění teoretického přehledu o východiscích, principech, postupech a možnostech cíleného utváření osobnostně sociálních kompetencí dětí a mládeže je nutno doplnit ještě, alespoň rámcové informace o možnostech včleňování OSV do praxe školy.

Přehledný výčet těchto možností uvádí Valenta (2006):

1. Uplatnění témat OSV prostřednictvím efektivního chování a jednání učitelů.

(učitel jako model jednání a jako osoba pěstující dobré vztahy)

2. Využití potenciálu témat OSV v různých (běžných) školních situacích.

(reflexe témat OSV v jakýchkoliv školních situacích, v nichž je možné udělat pedagogickou reflexi)

3. Včlenění témat OSV do jiných předmětů, resp. oblastí či oborů vzdělání a výchovy.

(kroskurikulární přístup; integrace obsahů a metod předmětů a OSV; OSV v rámci předmětových projektů)

4. Včlenění témat OSV do práce školy v samostatných časových blocích.

(projekt k OSV; kroužek; klub; třídnická hodina; předmět)

[10]

Mimo tato teoreticky navrhovaná témata/oblasti možností realizace cílů OSV v praxi, je v rámci zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Zákon č. 561/2004 Sb.) a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (RVP ZV), každé školské zařízení povinno vytvářet Školní výchovné programy (ŠVP), do kterých je možno OSV a její postupy plánovitě systematicky začleňovat do komplexního výchovně vzdělávacího programu školy.

5.4.1 Školní výchovné a preventivní programy

Závěrem teoretické části bychom měli uvést ještě konkrétní informace a přehled postupů, které jsou v praxi výchově vzdělávacího procesu ve **vztahu k vytváření platformy pro zdárný rozvoj sociálních kompetencí dětí**, uplatňovány.

Krátce tedy ještě k ŠVP podle metodiky Manuálu pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání VÚP Praha (2006, str. 8):

„ŠVP se stává povinným dokumentem, který je stanoven školským zákonem. Tvorba ŠVP dává možnost svobodně formulovat představy o nejvhodnější podobě vzdělávání na dané škole. Dává především příležitost k propojení úsilí a zkušeností jednotlivých učitelů, které by mělo vést k vytvoření společné představy o tom, jaké postupy zvolíme k realizaci požadavků RVP ZV na škole (výchovné a vzdělávací strategie školy), jak je budeme zajišťovat

(promyšlená organizace, vhodné klima, fungující vztahy aj.), jaký vzdělávací a výchovný obsah zvolíme a jak jej přizpůsobíme potřebám žáků a podmínkám školy.“

[18]

Pakliže daná výchovně vzdělávací instituce aktivně a smysluplně využije možností, které dává ŠVP v oblasti naplnění cílů PORS a OSV, navozuje tím **platformu pro efektivní styl spolupráce jednotlivců i školy jako celku, při vytváření potřebných osobnostně sociálních kompetencí mladé generace a návazný rozvoj společnosti.**

5.5 Vztah OSV k prevenci sociálně patologických jevů

Jak již bylo opakovaně výše zmíněno, mj. i podle Matouška a Kroftové, nejvýznamnějším prostředkem sociální prevence **je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách.**

Ke kvalitní a efektivní výchově bezesporu patří prevence, která má za cíl maximálně **eliminovat negativní dopady existujících sociálně patologických jevů společnosti.**

Principy OSV lze provázat i do oblastí **primární, sekundární a terciární prevence**, kde právě systematickým působením na rozvoj a **posilování osobnostních a sociálních kompetencí předchází a pomáhá řešení nežádoucích sociálních patologií.**

V moderním vzdělávacím a sociálním systému ČR můžeme, pro efektivní uplatňování prevence sociálně patologických jevů, nalézt strategické, legislativní i metodické zázemí.

Konkrétní problematice sociálně patologických jevů a souvislostí jejich řešení výchovnými a vzdělávacími prostředky vedoucími k vytváření cest pro jejich eliminaci se budeme dále zabývat v praktické části práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 VÝZKUM A ŠETŘENÍ

Ústředním tématem bakalářské práce i jejího praktického výzkumu je zaměření se na tvorbu, rozvoj a **ověření úrovně sociálních kompetencí dětí a mládeže**, resp. zaměření se na konkrétní problematiku situací, ve kterých dítě může nebo musí reagovat na kritický stav nebo jev - konkrétní krizovou nebo sociálně patologickou situaci, a ověření schopností - kompetencí, tyto situace odpovídajícím způsobem řešit.

6.1 Východiska výzkumu

Východiskem výzkumu je výchova jako klíčový činitel v oblasti prevence společenských sociálně patologických jevů. Výchovné postupy a související informační a vzdělávací působení vytvářejí platformu schopností (kompetencí) k řešení praktických situací.

Vzhledem k našemu primárnímu zaměření se na sociální kompetence dětí a mládeže, směřujeme výzkumné šetření do oblasti cíleného předcházení všem typům sociálního selhání – kriminalitě, abúzu drog, šikaně, předčasným těhotenstvím, záškoláctví atd., tzn. těm sociálně patologickým vlivům, které tuto skupinu ohrožují nejvíce.

Cílem vytváření a rozvoje sociálních kompetencí u dětí a mládeže je, mimo vlastní prevence absence sociálně patologických jevů, také podpora sociálně příznivého chování, tj. chování, jež je základem pro vytváření kvalitních společenských a sociálních vztahů.

6.1.1 Popis výzkumného problému

6.1.1.1 Sociálně patologické jevy a kompetence dětí a mládeže

Jak již bylo výše uvedeno v teoretickém základu práce, kompetence k řešení kritických praktických životních situací vznikají v procesu preventivního výchovného a vzdělávacího procesu v těchto dvou základních úrovních:

1. **Preventivní působení cílově zaměřené na specifickou informovanost** (na „vzdělání“) **o problematice patologií**
2. **Oblast porozumění problematickým jevům a schopnostech/kompetencích adekvátní reakce v praktické situaci, resp. kompetencích ke specifické pomoci** (sociální kompetence) **či adekvátních obranných dovedností** (osobnostní kompetence)

Ve výzkumu zaměřuji šetření na obě roviny v konkrétních oblastech problematiky drog a šikany.

Při definici výzkumného problému tedy můžeme vyjít z otázky:

„Jaký je aktuální stav v oblasti výsledků informačního a výchovného působení na rozvoj kompetencí ke zvládnutí situací souvisejících s problematikou sociálně patologických jevů u dětí a středoškolské mládeže?“

6.1.2 Cílová skupina

Cílovou skupinou výzkumného šetření je **skupina dětí a mládeže ve věku 12 – 16 let.**

Výzkumný vzorek byl stanoven formou skupinového výběru, kdy základním definovaným výzkumným souborem byli žáci základních a středních škol, tříd odpovídajících uvedeným věkovým kategoriím.

Cílová skupina, resp. výzkumný soubor byl lokalizován šetřením do srovnatelných regionů, tak, aby nedošlo k ovlivnění validity šetření vlivem rozdílnosti prostředí, ve které se daná cílová skupina nachází (zde např. region ČR nebo velikost města).

Velikost výzkumného vzorku odpovídá požadavkům na rozsah šetření realizovaného v rámci bakalářského výzkumu.

Oslovení cílové skupiny a vyhodnocení výstupů šetření proběhlo v intencích odpovídajících použité výzkumné metodě.

6.2 Cíle výzkumu

Cíle výzkumu vycházejí z tématu práce a z výše definované výzkumné problematiky.

Hlavním cílem výzkumu je:

„Analýza výsledků informačního a výchovného působení na rozvoj kompetencí dětí a středoškolské mládeže ke zvládnutí situací souvisejících s problematikou sociálně patologických jevů.“

Díličními cíli výzkumu pak jsou:

- průzkum úrovně informovanosti dětí a mládeže ve zkoumané problematice - ověření stavu informovanosti o problematice drog a šikany

- ověření míry vlivu jednotlivých informačních zdrojů
- ověření úrovně praktických schopností adekvátně využít získané informace v konkrétní rizikové nebo kritické (patologické) situaci – ověření úrovně kompetencí

Naplnění cílů výzkumu zakládá východiska ke stanovení výzkumných hypotéz.

6.3 Hypotézy

Na základě formulace výzkumného problému a stanovení konkrétních cílů výzkumu bylo možno stanovit odpovídající vědecké předpoklady – výzkumné hypotézy, jejichž potvrzením či nepotvrzením naplňujeme podstatu propojení praktického výzkumu a související teorie.

Výzkumné hypotézy prioritně vycházejí z reálného aktuálního stavu, strategií a legislativního a metodického rámce prevence sociálně patologických jevů v dnešním moderním výchovně vzdělávacím a sociálním systému ČR.

Vycházíme-li z dosavadních výsledků působení tohoto systému a předpokladu, že strategický, systematický a odborně legislativní rámec umožňuje dosažení systémem stanovených cílů, lze předpokládat poměrně vysokou míru jeho úspěšnosti při dosahování potřebných výsledků.

V návaznosti na cíle výzkumu a tento odborný předpoklad byly tedy výzkumné hypotézy stanoveny takto:

Hypotéza 1. (H₁): *Primární informační a výchovná prevence současné rodiny a školy v oblasti sociálně patologických jevů zajišťuje dostatečnou informovanost dětí a mládeže, resp. více než 80% žáků ZŠ a studentů SŠ ve věkové skupině 12 – 16 let je o této problematice dostatečně informováno.*

Hypotéza 2. (H₂): *Ze všech dostupných informačních zdrojů je ve skupině dětí a mládeže ve věku 12 – 16 let jako nejčastější informační zdroj uváděna škola.*

Hypotéza 3. (H₃): *Výsledky současného výchovného působení na rozvoj osobnostně sociálních kompetencí u dětí a mládeže dosahují minimálně nadpoloviční úspěšnosti, resp. více než 50% žáků ZŠ a studentů SŠ dokáže formulovat správný postup při řešení konkrétního problému s drogami nebo šikanou.*

Hypotézy jsou formulovány tak, aby bylo možno je odpovídajícím výzkumným nástrojem testovat – empiricky zkoumat, což umožňuje měřitelnost jejich proměnných (viz. vlastní realizace a vyhodnocení výzkumného šetření).

6.4 Druh výzkumu, metody a výzkumné nástroje

Výzkum je realizován formou sběru dat, tzn., že se jedná o empirický výzkum. Vzhledem k typu šetření, které nám jako výstup poskytuje informace o četnosti, míře či stupni zkoumaného jevu a měřitelnosti proměnných, lze zařadit výzkum do kategorie kvantitativního výzkumu.

Pro získání potřebných dat a informací byla zvolena metoda dotazníkového šetření, výzkumným nástrojem je tedy dotazník, využívající více možností a způsobů odpovědí respondentů. Struktura dotazníku vycházela z dostupné odborné metodiky výzkumu. Otázky byly strukturovány od jednodušších ke složitějším, do dotazníku byly mimo standardní uzavřené, otevřené a polouzavřené otázky zařazeny také otázky doplňujícího charakteru.

Validita šetření (schopnost nástroje zjišťovat zadané) byla podpořena formou dotazníku, která byla anonymní.

Pro ověření srozumitelnosti a validity byl proveden dílčí předvýzkum, kdy na otázky dotazníku odpovídali, a ke srozumitelnosti otázek a obsahu měli možnost vyjádřit své připomínky, náhodně vybraní žáci a studenti škol.

Vyhodnocení šetření je realizováno za pomoci základních numerických operací (statistických procedur), a to četnostním a % vyhodnocením dat, včetně matematického srovnání v případech vztahového vyhodnocování proměnných.

Formou vyhodnocení je tabulkové vyjádření, grafické vyjádření a odpovídající komentáře a doporučení.

6.5 Výstupy

Potvrzení či nepotvrzení hypotéz je předpokladem pro potvrzení teoretického předpokladu výsledku výzkumu. Potřebného efektu však jakákoliv výzkumná aktivita dosahuje pouze v okamžiku, že je současně využitelná i v praxi. Výsledky šetření, včetně závěrů a doporučení, jsou připraveny tak, aby se mohly stát podkladem využitelným v procesu dalšího pedagogického působení a současně poskytly i informační základnu neodborné veřejnosti.

7 REALIZACE VÝZKUMU

Dotazníkové šetření bylo provedeno u skupiny dětí a mládeže ve věku 12 – 16 let. V návaznosti na cíle výzkumu bylo šetření směřováno do skupiny dětí navštěvujících základní školu a dále bylo zaměřeno na skupinu středoškolské mládeže.

Cílová skupina, resp. dílčí výzkumné soubory byly šetřením místně lokalizovány do srovnatelných regionů, tak, aby nedošlo k ovlivnění validity šetření vlivem rozdílnosti prostředí, ve které se daná cílová skupina nachází (zde např. region ČR nebo velikost města). Dotazníkové šetření proběhlo v regionech okresu Kroměříž a okresu Přerov.

V rámci velikosti výzkumného vzorku byly v každém regionu osloveny vždy dvě základní školy a dvě střední školy s oslovením ročníků odpovídajících zkoumané věkové kategorii.

Dotazníky byly distribuovány v celkovém počtu 140 ks v období listopad – prosinec 2009 s návratností v lednu 2010.

Zjištěné hodnoty jsou následně vyhodnoceny jak tabulkově, tak graficky s odpovídajícím průvodním komentářem a dílčími hodnotícími závěry.

7.1 Základní přehled o realizovaném šetření

Celkem bylo distribuováno 140 ks dotazníků z nichž, pakliže do reálné návratnosti zahrneme pouze dotazníky s vyplněnými odpověďmi, se vrátilo 106 ks dotazníků.

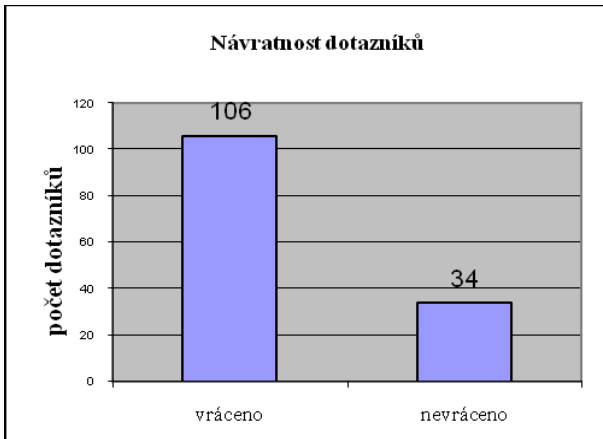
Základní výsledky šetření v rámci dotazovaného vzorku respondentů je možno vyhodnotit v těchto kategoriích:

1. celková úspěšnost šetření z pohledu návratnosti dotazníků
2. zastoupení žáků základních škol / zastoupení studentů středních škol
3. zastoupení jednotlivých kategorií pohlaví
4. počet respondentů v jednotlivých věkových kategoriích

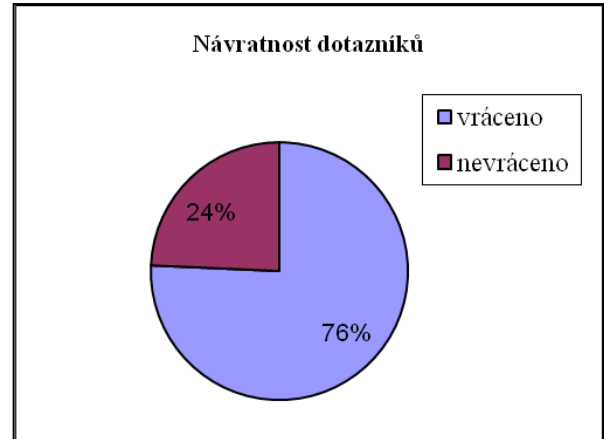
<i>Návratnost dotazníků:</i>	<i>Distribuováno:</i>	<i>Vráceno:</i>	<i>Nevráceno:</i>
<i>Celkem počet/ks:</i>	140 ks	106 ks	34 ks
<i>Celkem %:</i>	100%	76%	24%

Tab. 1 Celková návratnost dotazníků

1. Celková úspěšnost šetření z pohledu návratnosti dotazníků:

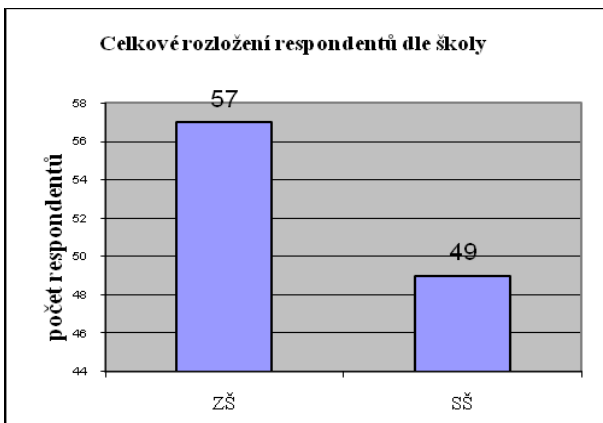

Graf 1 Návratnost dotazníků v ks

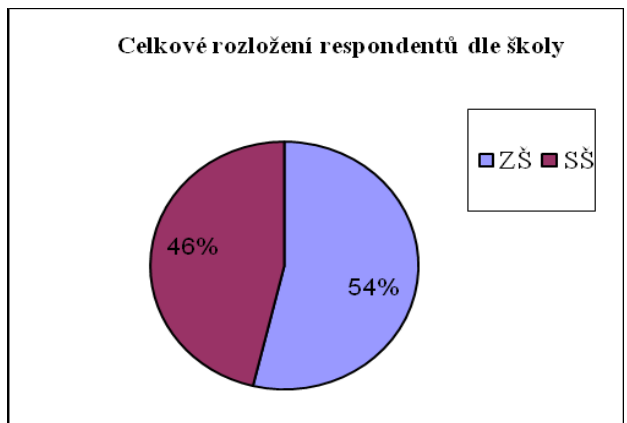

Graf 2 Návratnost dotazníků v %

2. Zastoupení žáků základních škol / zastoupení studentů středních škol:

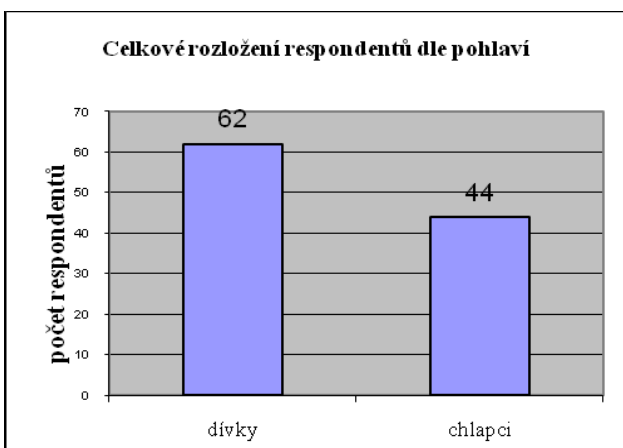

Graf 3 Návratnost dotazníků dle školy

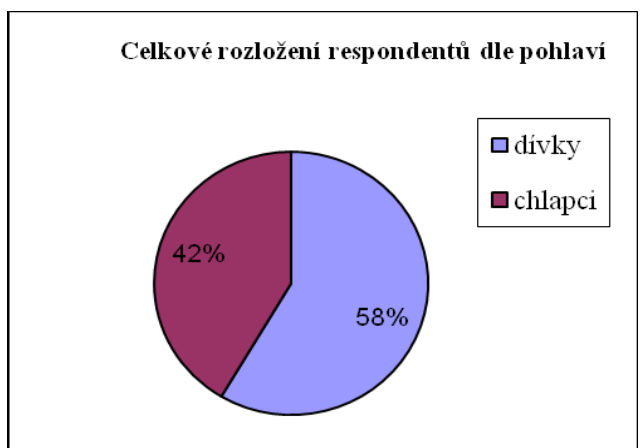

Graf 4 Návratnost dotazníků dle školy

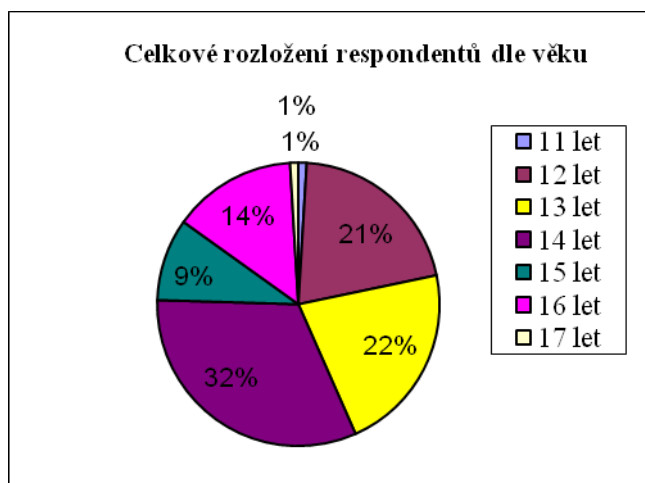
3. Zastoupení jednotlivých kategorií pohlaví:

Graf 5 Návratnost dotazníků dle pohlaví

Graf 6 Návratnost dotazníků dle pohlaví

4. Počet respondentů v jednotlivých věkových kategoriích:

Graf 7 návratnost dotazníků dle věkových kategorií

7.1.1 Vyhodnocení základních výsledků šetření

V celkovém pohledu na úspěšnost návratnosti dotazníků lze konstatovat, že počet vrácených dotazníků umožňuje adekvátní vyhodnocení z pohledu velikosti výzkumného vzorku.

Současně pak rozložení respondentů z pohledu základních kritérií „škola“ (tj. ZŠ, SŠ) a „pohlaví“ (chlapci a děvčata) je pro vyhodnocení výzkumu výhodné, jelikož obě, resp. respondenti jsou ve všech čtyřech kategoriích, rozložení rovnoměrně: u kritéria pohlaví činí poměr chlapců a děvčat 42 a 58%, u zastoupení žáků ZŠ a studentů SŠ je to téměř á 50% skupina.

Rozložení respondentů v jednotlivých kategoriích nevykazuje významných odchylek a další výzkum tedy předpokládá možnost relevantního vyhodnocování jednotlivých okruhů zkoumání.

8 REALIZACE ŠETŘENÍ V RÁMCI HYPOTÉZY H₁

V rámci prvního cíle výzkumu:

„ Zjištění úrovně informovanosti dětí a mládeže ve zkoumané problematice - ověření stavu informovanosti o problematice drog a šikany“,

se dotazníkové šetření orientovalo na to, zda je cílová skupina žáků ZŠ a studentů SŠ ve věkové skupině 12 – 16 let dostatečně informována o problematice sociálních patologií.

K naplnění cíle šetření byly v dotazníku definovány tři základní okruhy otázek, které cíleně zjišťovaly aktuální stav a úroveň informovanosti.

Základní nasměrování zjištění poskytovala uzavřená otázka č.1.dotazníku „*Setkal(a) ses již s pojmem „sociálně-patologické jevy“?*“, která umožňovala respondentům vyjádřit subjektivní názor na stav své informovanosti. Počty jednotlivých odpovědí ano – ne jsou vyhodnoceny četnostním i % grafem.

Pro možnost objektivního vyhodnocení reálného stavu informovanosti bylo šetření dále cíleně orientováno na ověření toho, zda respondent **skutečně dokáže konkrétně specifikovat pojmy či situace, které by do okruhu sociálně patologických jevů zařadil**. Ve vztahu k možnosti matematického výzkumného vyhodnocení byl, jako kritérium dostatečné znalosti, stanoven počet 2+ správných odpovědí k této problematice, tedy. např. respondent v rámci navazující otevřené otázky č. 3. dotazníku „*Jaké situace bys zařadil(a) pod pojmy sociálně - patologické jevy a sociální problematika? Vyjmenuj:*“ definuje pojmy násilí v rodině, drogy, bezdomovectví, šikana apod.

Pro zajištění potřebné kvality výzkumu, bylo při definování cílů výzkumu a definování jednotlivých výzkumných hypotéz pamatováno na nutnost jejich logické provázanosti.

Z tohoto pohledu byly do první výzkumné oblasti zařazeny dále ještě otázky, které jednak rozšiřují datovou základnu pro potvrzení H₁, ale které současně systémově připravují platformu pro možnost kvalitního vyhodnocení v rámci potvrzování H₃, tj. vyhodnocení reálné kompetence cílové skupiny prakticky řešit konkrétní patologické situace, do kterých se mohou v rámci patologických společenských vlivů dostat nejčastěji, a to situace týkající se konkrétně drog a šikany (otázky č. 4., 5. a 6. dotazníku).

Formou vyhodnocení získaných dat je tabulkové vyjádření, grafické vyjádření a odpovídající slovní komentář.

8.1 Vyhodnocení stavu informovanosti skupiny ZŠ/SŠ 12 – 16 let o problematice sociálně patologických jevů

Vyhodnocení šetření je realizováno ve třech rovinách šetření, stejně jako celkové základní vyhodnocení průzkumu. Jednotlivé odpovědi tohoto oddílu průzkumu jsou vyhodnoceny v kategoriích:

1. zastoupení žáků základních škol / zastoupení studentů středních škol
2. zastoupení jednotlivých kategorií pohlaví
3. počet respondentů v jednotlivých věkových kategoriích

8.1.1 Povědomí o pojmu „sociálně-patologické jevy“ dle kritéria „škola“

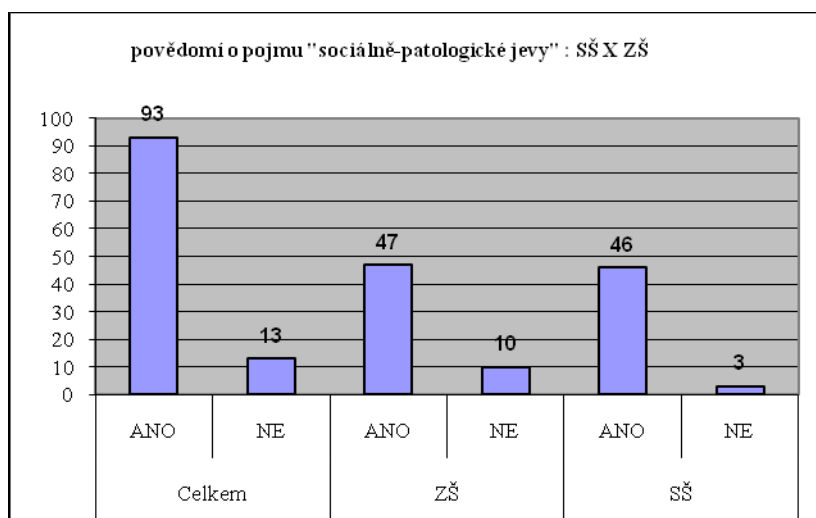
Na otázku „Setkal ses již s pojmem sociálně- patologické jevy?“ odpovídá v kategorii „výstupy dle školy“ skupina respondentů takto:

Celkem		ZŠ		SŠ	
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
93	13	47	10	46	3

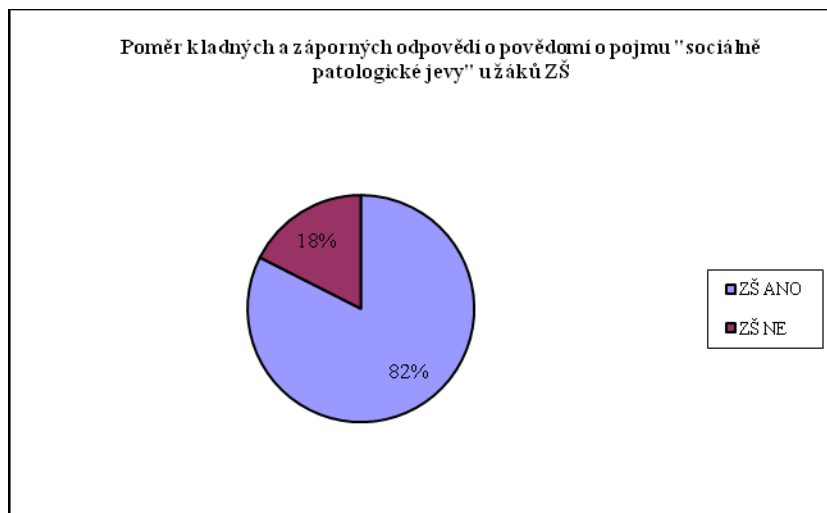
Tab. 2 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle školy

Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	% ZŠ ANO	% ZŠ NE	% SŠ ANO	% SŠ NE
100%	87,74	12,26	44,34	9,43	43,40	2,83

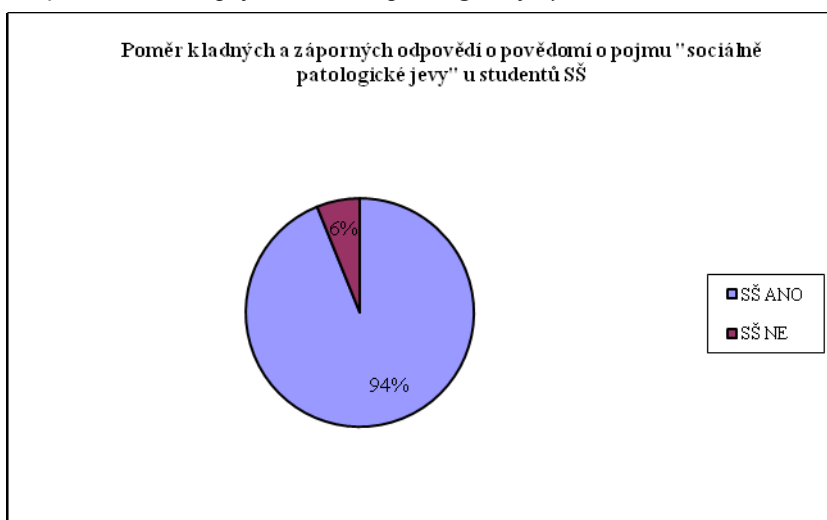
Tab. 3 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle školy %

Graf 8 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy

Graf 9 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy u žáků ZŠ

Graf 10 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy u studentů SŠ

8.1.1.1 Vyhodnocení

Z celkového počtu 106 respondentů odpovídá na otázku povědomosti o pojmu sociálních patologií 93, tj. 87,74% kladně. Pouze 13, tj. 12,26% respondentů odpovídá, že se s tímto pojmem nesetkalo. Zajímavý pohled poskytuje dílčí % vyhodnocení znalosti pojmu z pohledu rozdělení dle kritéria „škola“, kdy u dětí navštěvujících ZŠ je s pojmem obeznámeno celkem 82% dotazovaných oproti 94% studentů SŠ. Výsledky z celkového pohledu i dílčího vyhodnocení vypovídají o poměrně vysokém % informovanosti, což však dále, jak již bylo uvedeno v úvodu vyhodnocení tohoto výzkumného bloku, budeme mít možnost ověřit podle výsledků praktického naplnění pojmy v návazné otevřené otázce.

8.1.2 Povědomí o pojmu „sociálně-patologické jevy“ dle kritéria „pohlaví“

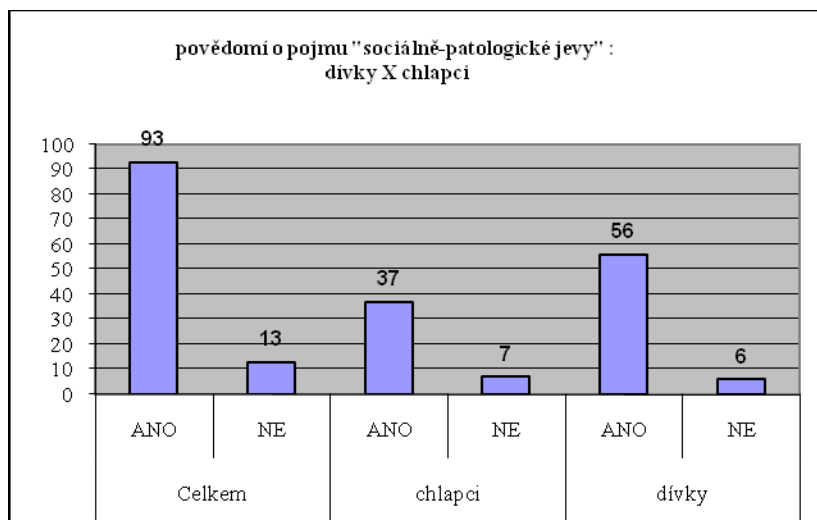
Na otázku „Setkal ses již s pojmem sociálně- patologické jevy?“ odpovídá v kategorii „vý- stupy dle pohlaví“ skupina respondentů takto:

Celkem		Chlapci (CH)		Dívky (D)	
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
93	13	37	7	56	6

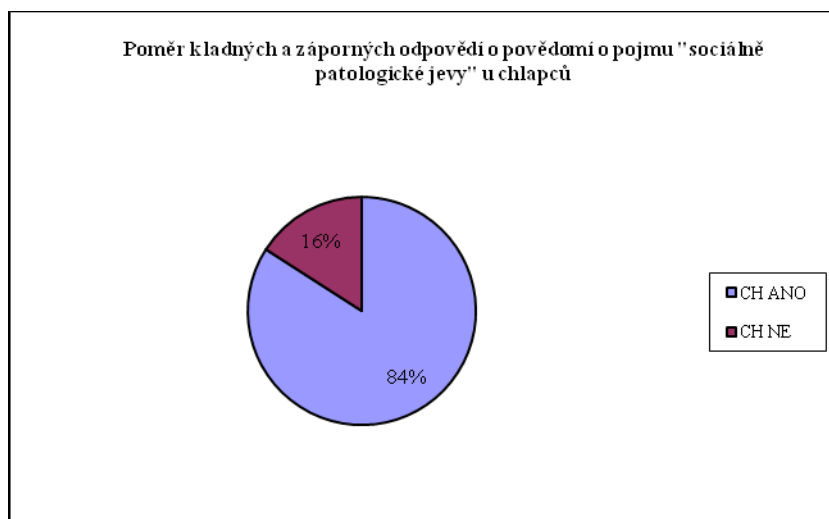
Tab. 4 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví

Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	CH ANO	CH NE	D ANO	D NE
100%	87,74	12,26	34,91	6,60	52,83	5,66

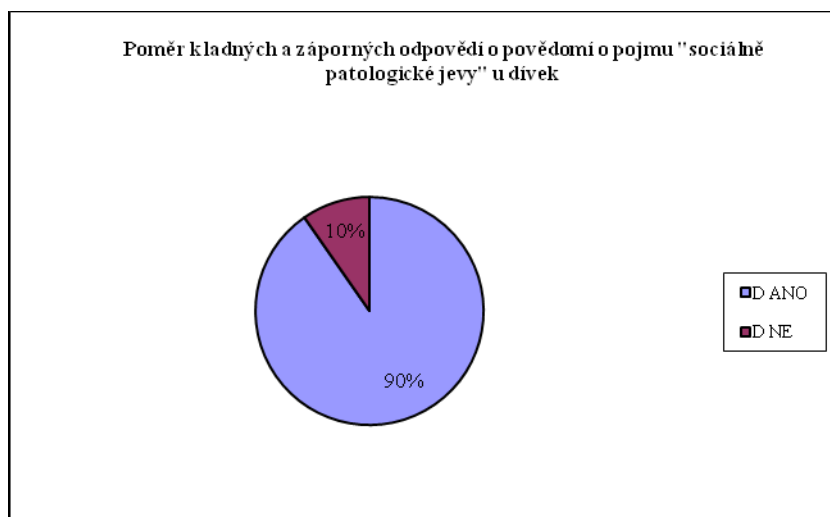
Tab. 5 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví %

Graf 11 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví

Graf 12 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví- chlapci

Graf 13 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví- dívky

8.1.2.1 Vyhodnocení

Poměr rozdílu při vyhodnocení stavu informovanosti v oblasti znalosti pojmu sociálně-patologické jevy lze v kategorii hodnocení odpovědí dle příslušnosti respondentů k dané skupině pohlaví vyhodnotit takto: 37 ze 44 chlapců odpovídá kladně, tzn., že 84% všech dotazovaných chlapců se s definovaným pojmem již někdy setkala. U dívek je stav znalosti pojmu obdobný 56 z 62 dívek, což činí 90% podíl znalých pojmu v této skupině. Rozdíl mezi oběma pohlavími není nijak zásadní, při vyhodnocení lze tedy konstatovat, že pohlaví na informační gramotnost v této problematice nemělo většího vlivu a skupiny chlapců a dívek se v tomto ohledu dají vyhodnotit jako informované na zhruba stejné úrovni.

Stejně jako v předchozím oddíle, budeme mít dále možnost ověřit stav skutečné informační gramotnosti chlapců a dívek podle výsledků praktického naplnění pojmy v návazné otevřené otázce.

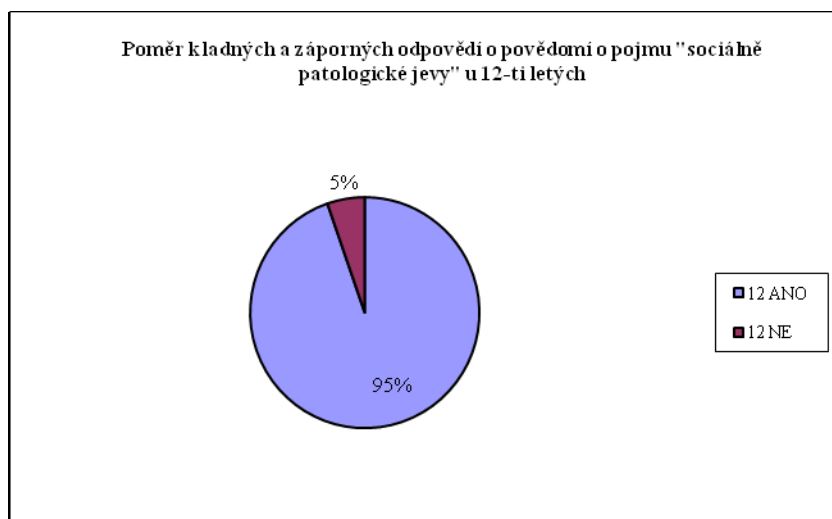
8.1.3 Povědomí o pojmu „sociálně-patologické jevy“ dle kritéria „věk“

Na otázku „Setkal ses již s pojmem sociálně- patologické jevy?“ odpovídá v kategorii „vý- stupy dle věku“ skupina respondentů takto:

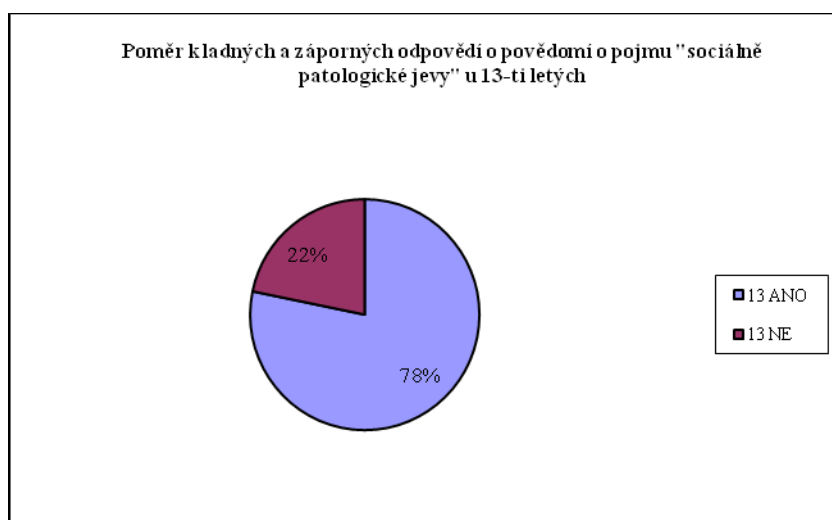
Celkem		11 let		12 let		13 let	
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
93	13	1	0	18	1	18	5

14 let		15 let		16 let		17 let	
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
32	2	9	1	14	1	1	0

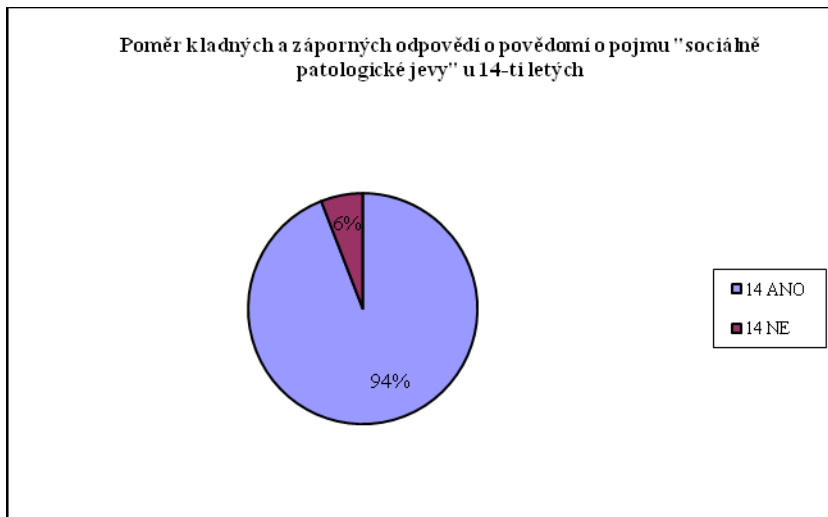
Tab. 6 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku

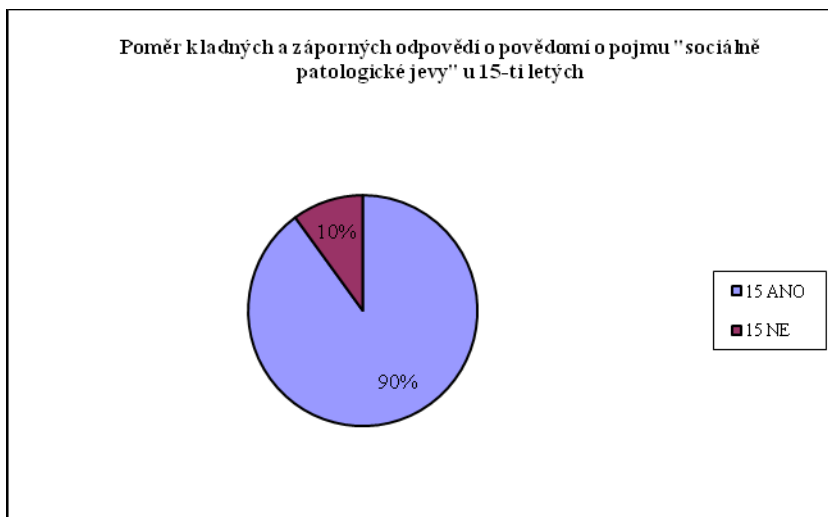
Graf 14 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 12 let

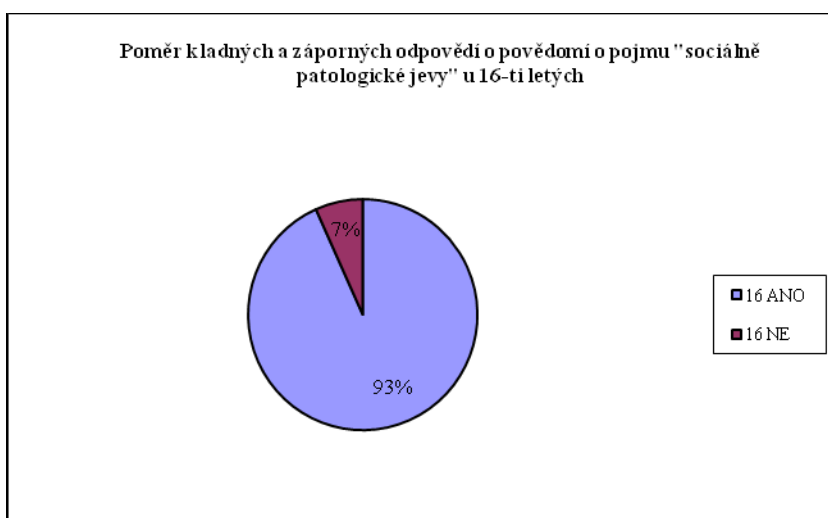
Graf 15 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 13 let

Graf 16 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 14 let

Graf 17 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 15 let

Graf 18 Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 16 let

8.1.3.1 Vyhodnocení

V kategorii rozdělující respondenty výzkumu dle věku bylo zjištěno, že s pojmem sociálně patologické jevy, se setkalo: 95% 12-letých, 78% 13-letých, 94% 14-letých, 90% 15-letých a 93% 16-letých dětí a mladistvých. Škála rozmezí znalosti pojmu od 78% do 95% vypočítává opakovaně, jako již předchozí vyhodnocení, o poměrně vysokém procentu informovanosti, výjimku tvoří pouze skupina 13-letých dětí, u které se oproti průměrným 90% projevuje 12% odchylka. Pro možnost vyhodnocení důvodů by bylo nutno realizovat doplňkový výzkum, což je otázkou jiného zadání výzkumu. V souvislostech s počtem kritérií vyhodnocování informovanosti není toto zjištění pro celkový výsledek vyhodnocení zásadně ovlivňující.

8.1.4 Praktické ověření povědomí o pojmu „sociálně-patologické jevy“

Jak již bylo uvedeno výše pro možnost potvrzení zjištění z první části dotazníku, která vydává fakta o subjektivním názoru respondentů na stav své informovanosti o dané problematice, a pro možnost objektivního vyhodnocení reálného stavu informovanosti bylo šetření dále cíleně orientováno na ověření toho, zda respondent **skutečně dokáže konkrétně specifikovat pojmy či situace, které by do okruhu sociálně patologických jevů zařadil**. Ve vztahu k možnosti matematického výzkumného vyhodnocení byl, jako kritérium dostatečné znalosti, stanoven počet 2+ správných odpovědí k této problematice, tedy. např. respondent v rámci navazující otevřené otázky č. 3. dotazníku „*Jaké situace bys zařadil(a) pod pojmy sociálně - patologické jevy a sociální problematika? Vyjmenuj:*“ definuje pojmy násilí v rodině, drogy, bezdomovectví, šikana apod.

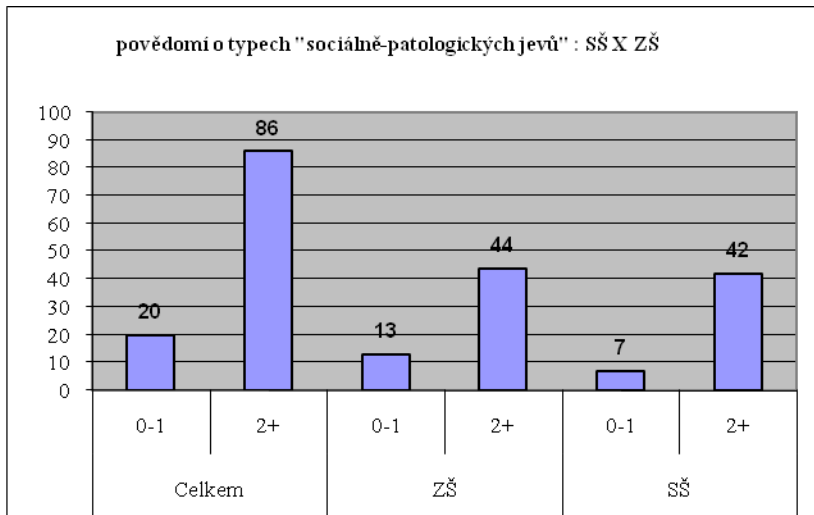
Vyhodnocení v tomto rámci pro přehlednost výstupů využívá pro vyjádření výsledků kritérií hodnocení:

1. zastoupení žáků základních škol / zastoupení studentů středních škol
2. zastoupení jednotlivých kategorií pohlaví

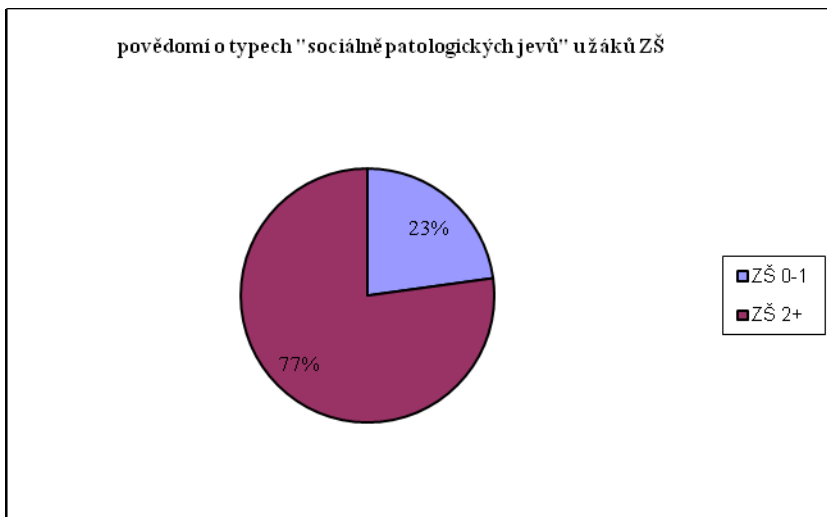
Výsledky šetření vycházejí v souhrnu takto:

Celkem		ZŠ		SŠ		Chlapci		Dívky	
0-1 odp.	2+ odp.	0-1	2+	0-1	2+	0-1	2+	0-1	2+
20	86	13	44	7	42	9	36	11	51

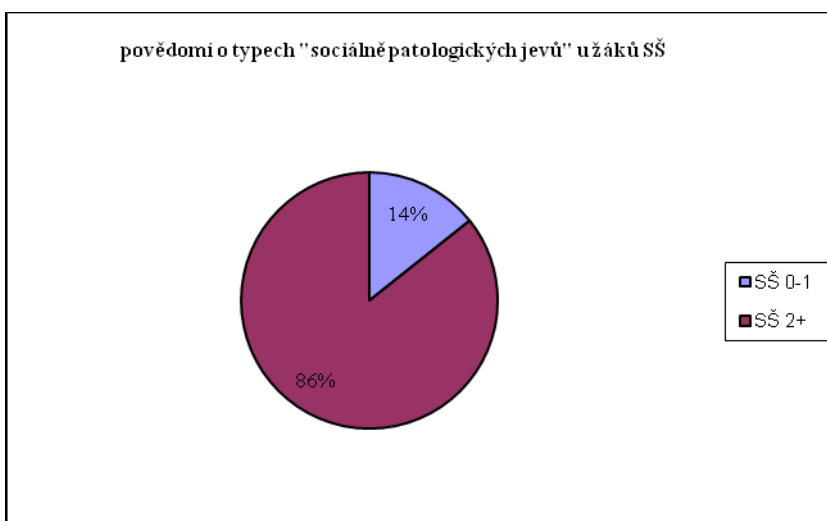
Tab. 7 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů

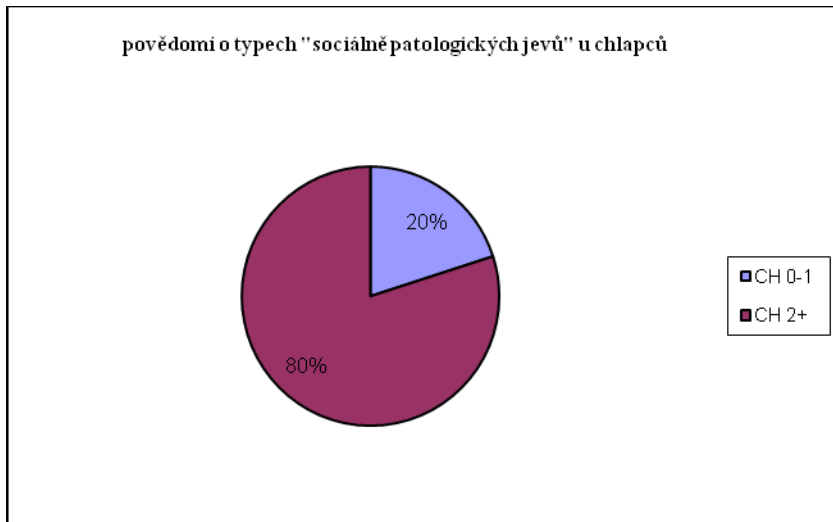
Graf 19 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů dle školy

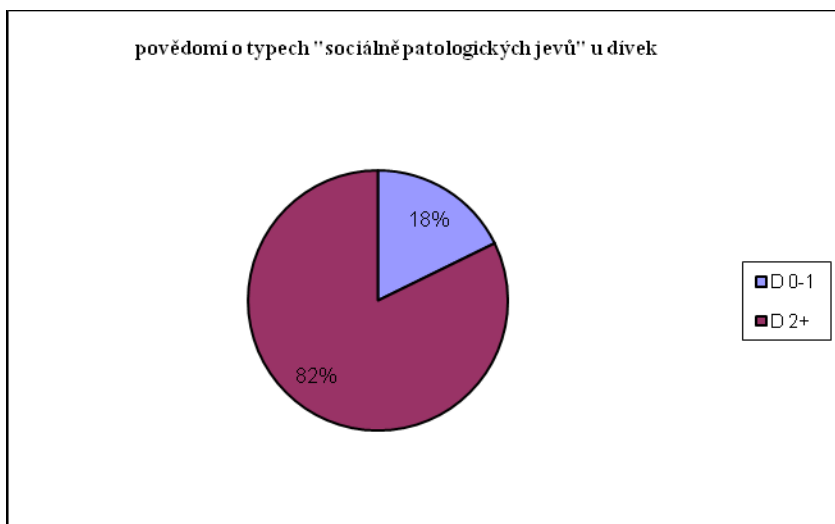
Graf 20 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů - ZŠ

Graf 21 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů - SŠ

Graf 22 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů - chlapci

Graf 23 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů - dívky

Celkem:	Celkem 0-1	Celkem 2+	% ZŠŠ 0-1	% ZŠ 2+	% SŠ ANO	% SŠ NE
100%	18,87%	81,13%	12,26	41,51	6,60	39,62

CH ANO	CH NE	D ANO	D NE
8,49	33,96	10,38	48,11

Tab. 8 Povědomí o typech sociálně-patologických jevů%

8.1.4.1 Vyhodnocení

V rámci praktického ověření toho, zda skupina žáků a studentů ZŠ a SŠ ve věku 12-16 let skutečně dokáže konkrétně specifikovat pojmy či situace, které by do okruhu sociálně

patologických jevů zařadil, můžeme ze zjištění provedených dotazníkovým šetřením konstatovat, že reálná informační gramotnost u zkoumané cílové skupiny existuje. Více než 80% respondentů definuje v rámci otevřené otázky konkrétní problémové pojmy násilí v rodině, drogy, bezdomovectví, šikana, závislosti na alkoholu apod., což dokládá jejich schopnost k problematice přiřadit odpovídající typ jednání, chování či situaci.

Z pohledu rozdílu odpovědí žáků ZŠ a studentů SŠ, adekvátně reaguje 74% žáků ZŠ a 86% studentů SŠ. Vyhodnocení dle pohlaví má ještě bližší shodnost, chlapců adekvátně reaguje 80% a dívek 82%.

Z pohledu výzkumných předpokladů výzkum postupně začíná potvrzovat předpokládaný výsledek, což ovšem ještě dále potvrdíme v rámci vyhodnocení doplňujících otázek.

8.1.5 Doplnkové šetření k informovanosti o problematice drog a šikany

Doplňující otázky dotazníku byly směřovány k rozšíření výzkumu na oblasti sociálně-patologických jevů, které jsou z pohledu možnosti ohrožení cílové skupiny nejvíce aktuální, a to problematika drog a šikany.

Otázky. č. 4., 5. a 6. dotazníku zjišťují mimo stavu informovanosti, také subjektivní názor dětí na to, zda informace, které mají, dostačují k tomu, aby byli schopni případnou krizovou situaci řešit. Výsledky doplňkového šetření, mají charakter podpůrného šetření pro potvrzení H_1 a vytvářejí platformu pro myšlenkové nasměrování respondentů, při odpovědích na otázky týkající H_3 .

Vyhodnocení odpovědí v kategoriích „dle školy“ a „dle pohlaví“ uvádí tabulkový přehled.

Výsledky odpovědí na otázku č. 4. „Jsi informován o problematice šikany?“

Celkem		ZŠ		SŠ		
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE	
99	7	50	7	49	0	
Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	% ZŠ ANO	%ZŠ NE	%SŠ ANO	%SŠ NE
100%	93,40	6,60	47,17	6,60	46,23	0,00

Tab. 9 Povědomí o problematice šikany – dle školy

Celkem		Chlapci		Dívky			
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE		
99	7	40	4	59	3		
Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	CH ANO	CH NE	D ANO	D NE	
100%	93,40	6,60	37,74	3,77	55,66	2,83	

Tab. 10 Povědomí o problematice šikany – dle pohlaví

Výsledky odpovědí na otázku č. 5. „Myslíš si, že máš dostatek informací k tomu, abys byl schopen případnou situaci šikany řešit“

Celkem		ZŠ		SŠ			
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE		
81	22	41	13	40	9		
Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	% ZŠ ANO	% ZŠ NE	% SŠ ANO	% SŠ NE	
100%	78,64	21,36	39,81	12,62	38,83	8,74	

Tab. 11 Názor na dostatečnost informací pro řešení šikany – dle školy

Celkem		Chlapci		Dívky			
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE		
81	22	32	11	49	11		
Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	CH ANO	CH NE	D ANO	D NE	
100%	78,64	21,36	31,07	10,68	47,57	10,68	

Tab. 12 Názor na dostatečnost informací pro řešení šikany – dle pohlaví

Výsledky odpovědí na otázku č. 6. „Jsi informován o škodlivosti drog?“

Celkem		ZŠ		SŠ			
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE		
103	2	54	2	49	0		
Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	% ZŠ ANO	% ZŠ NE	% SŠ ANO	% SŠ NE	
100%	98,10	1,90	51,43	1,90	46,67	0,00	

Tab. 13 Povědomí o škodlivosti drog – dle školy

Celkem		Chlapci		Dívky			
ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE		
103	2	41	2	62	0		
Celkem:	Celkem ANO	Celkem NE	CH ANO	CH NE	D ANO	D NE	
100%	98,10	1,90	39,05	1,90	59,05	0,00	

Tab. 14 Povědomí o škodlivosti drog – dle pohlaví

8.1.5.1 Vyhodnocení

Dle doplňujícího šetření ke zjištění povědomí cílové skupiny o problematice šikany odpovídá kladně celkem 93,4% respondentů, kladných odpovědí na znalost škodlivých účinků drog je celkem 98,10%. Odchylku 14,8% identifikujeme v potvrzení, zda informace, které mají respondenti o šikaně, dostačují k tomu, aby případnou situaci zvládli řešit. Potvrzení či nepotvrzení rozdílu mezi subjektivním vnímáním dostatečnosti vlastní informovanosti a reálným stavem kompetence, která za využití potřebné informace vytváří schopnost praktickou situaci řešit, ověříme dále v šetření vztahujícímu se oddílu šetření H₃.

9 REALIZACE ŠETŘENÍ V RÁMCI HYPOTÉZY H₂

V rámci druhého cíle výzkumu:

„Ověření míry vlivu jednotlivých informačních zdrojů“, ze kterých děti získávají informace o zkoumané problematice. V rámci tohoto oddílu výzkumu je šetření zaměřeno na zjištění, ze kterých zdrojů děti získaly nejčastěji informace o pojmu „sociální patologie“, dále, který z uvedených zdrojů považují pro ně za nejdůležitější a dále také, z jakého zdroje získali respondenti nejčastěji informaci o drogách a jejich škodlivosti.

Znalost vlivů jednotlivých informačních kanálů hraje významnou roli při plánování v rámci procesu další cílené primární informační prevence sociálních patologií, která se s využitím zjištěných výsledků může cíleně zaměřit na působení tím zdrojem, který je doposud vnímán jako nejzajímavější, čímž je pro proces informačního působení současně také nejefektivnější a navíc můžeme s využitím zjištění přispět ke změně stavu u těch informačních kanálů, které jsou aktuálně vnímány jako méně zajímavé či přístupné.

Formou vyhodnocení získaných dat je tabulkové vyjádření, grafické vyjádření a odpovídající slovní komentář.

9.1 Vyhodnocení míry vlivu informačních zdrojů v oblasti problematiky sociálně patologických jevů u skupiny dětí a mládeže ve věku 12 – 16 let

Vyhodnocení šetření je realizováno ve dvou rovinách šetření. Jednotlivé odpovědi tohoto oddílu průzkumu jsou vyhodnoceny v kategoriích:

1. zastoupení žáků základních škol / zastoupení studentů středních škol
2. zastoupení jednotlivých kategorií pohlaví

Vyhodnocení je souhrnem dat z odpovědí na otázky č. 2 a 7, které ve variantách dávají možnost výběru jednotlivých informačních zdrojů, včetně možnosti označení více variant. Pro možnost vyhodnocení nejdůležitějšího zdroje jsou obě otázky doplněny o možnost doplnění důležitosti zdroje podle reálného vnímání respondentů.

Variety výběru zahrnují zdroje informačního působení jak z oblasti výchovně vzdělávacího procesu ve všech jeho stupních, tak i zdroje mediální.

9.1.1 Četnost a důležitost informačních zdrojů

Základním předpokladem H₂ je, že nejčtenějším zdrojem, ze kterého získává skupina dětí a mládeže ve věku 12-16 let informace o drogové závislosti a dalších patologických jevech je škola.

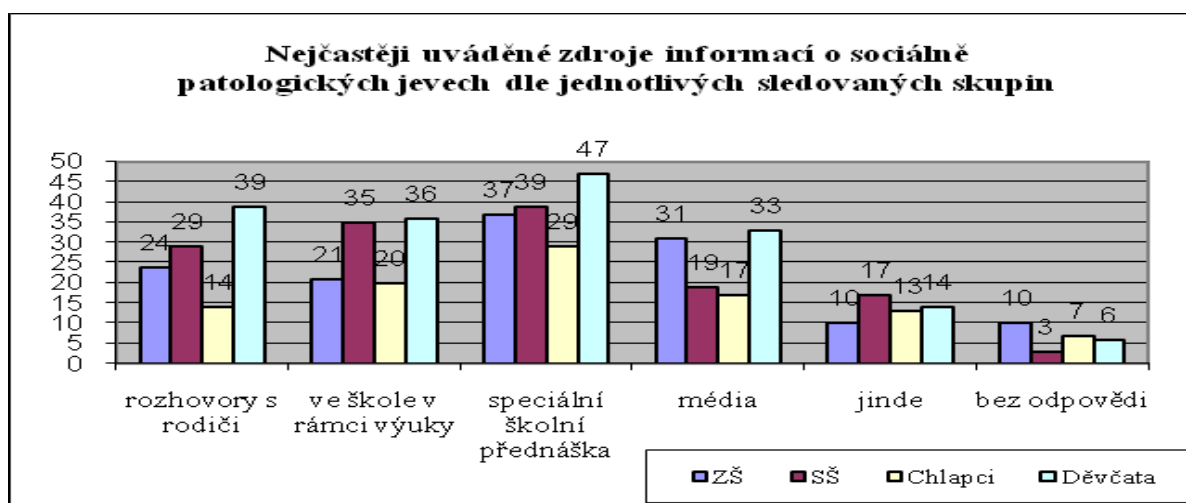
V návaznosti na otázku, zda je respondent informován o problematice sociálně-patologických jevů, resp. zda se již s tímto pojmem setkal, systematicky navazuje otázka, kde nebo při jaké příležitosti tomu tak bylo. Varianty výběru poskytují možnosti:

- doma při rozhovorech s rodiči
- ve škole v rámci některého z předmětů
- při speciální školní přednášce
- četl jsi o nich v tisku nebo slyšel v televizi či rádiu
- jinde

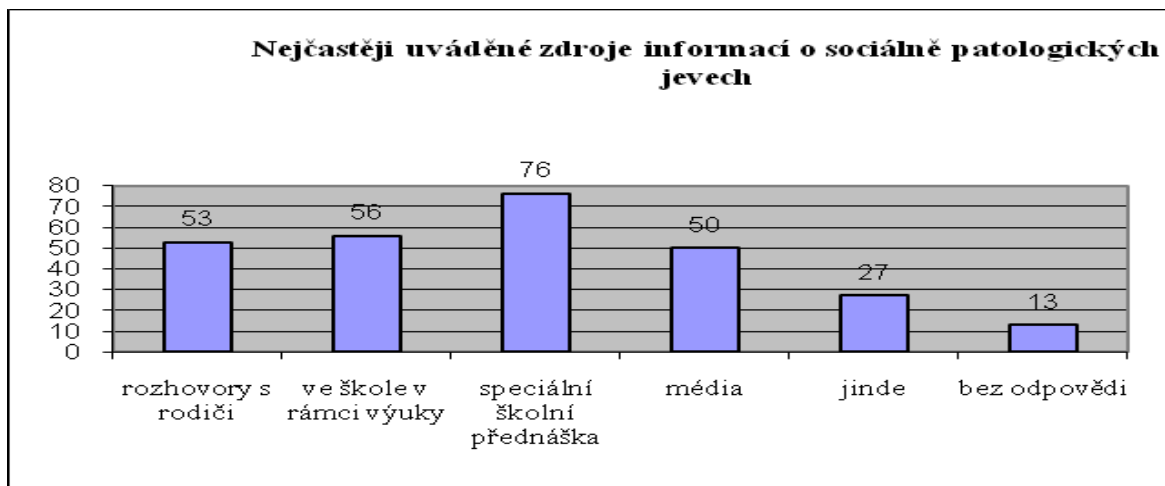
Výsledky dotazníkového šetření pak vycházejí takto:

	Rozhovory s rodiči	Ve škole v rámci výuky	Při speciální školní přednášce	V médiích	Jinde	Bez odpovědi
ZŠ	24	21	37	31	10	10
SŠ	29	35	39	19	17	3
Chlapci	14	20	29	17	13	7
Děvčata	39	36	47	33	14	6
Celkem:	50,00%	52,83%	71,70%	47,17%	25,47%	12,26%

Tab. 15 Četnost uváděných informačních zdrojů

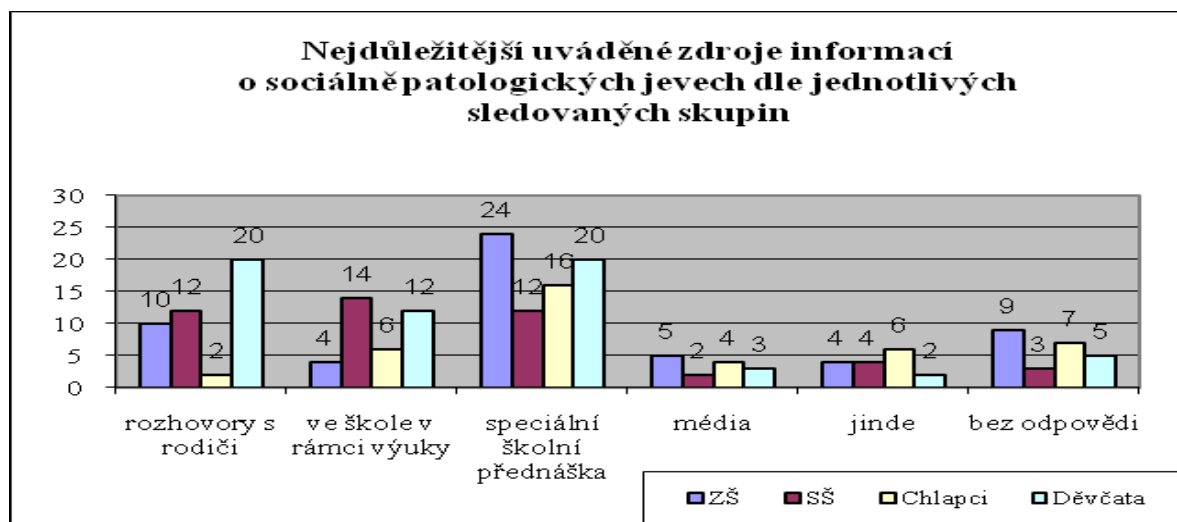
Graf 24 Nejčastěji uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech dle jednotlivých sledovaných skupin

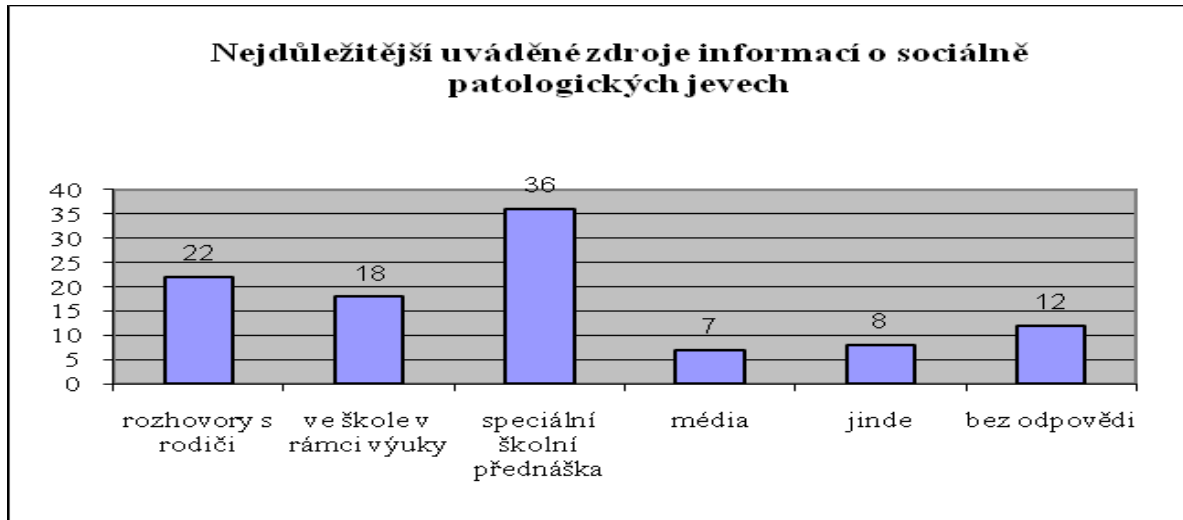
Graf 25 Nejčastěji uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech - přehled

	Rozhovory s rodiči	Ve škole v rámci výuky	Speciální školní přednáška	Média	Jinde	Bez odpovědi
ZŠ	10	4	24	5	4	9
SŠ	12	14	12	2	4	3
Chlapci	2	6	16	4	6	7
Děvčata	20	12	20	3	2	5
	22	18	36	7	8	12
Celkem:	20,75%	16,98%	33,96%	6,60%	7,55%	11,32%

Tab. 16 Četnost uváděných informačních zdrojů

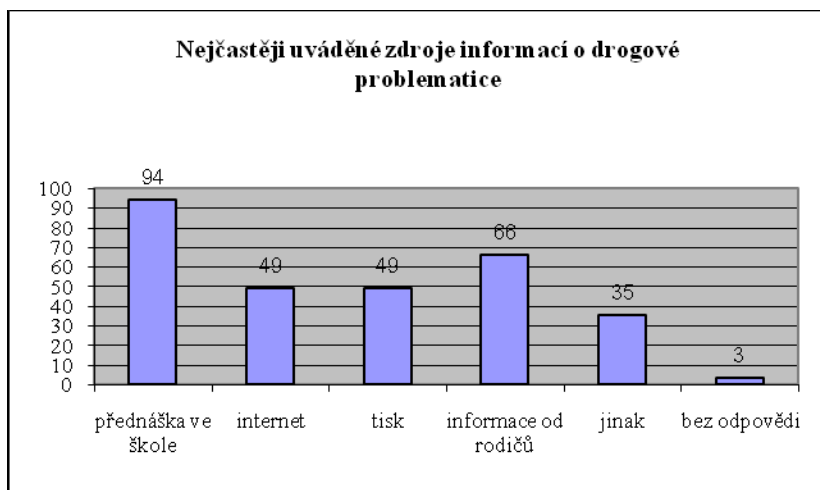

Graf 26 Nejdůležitější uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech dle jednotlivých sledovaných skupin

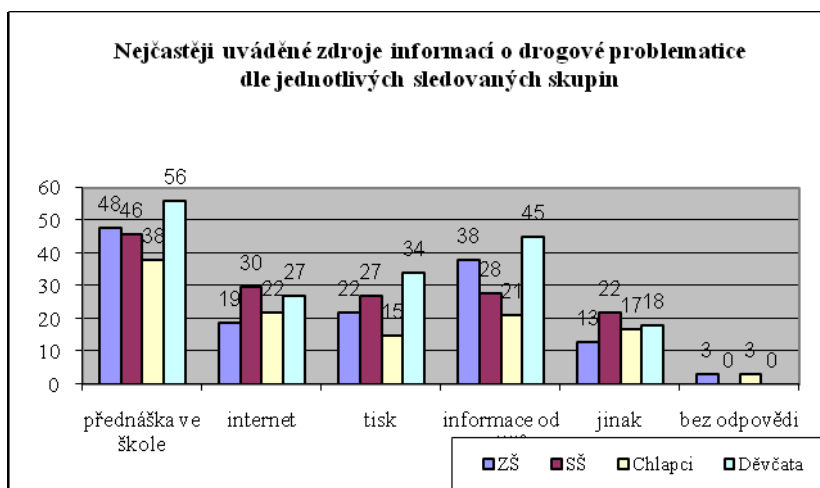

Graf 27 Nejdůležitější uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech - přehled

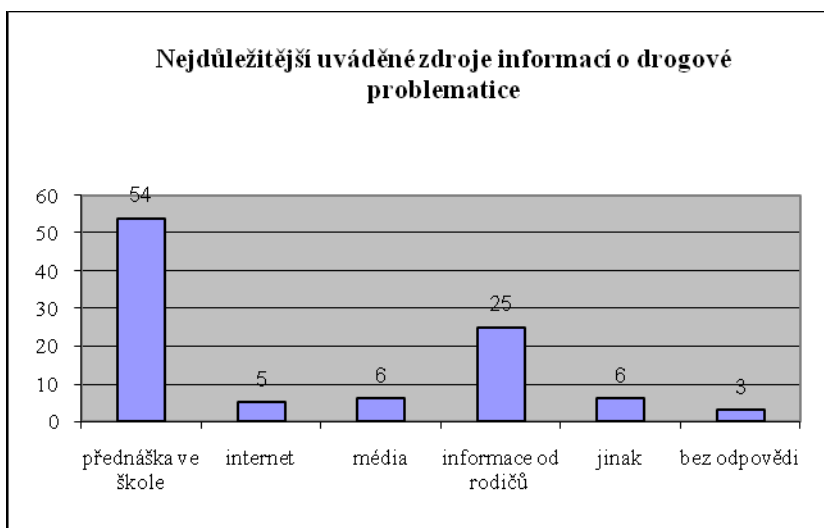
Výsledky doplňkového dotazníkového šetření týkajícího se dílčí problematiky o informačních zdrojích týkajících se škodlivosti drog, pak vycházejí takto:

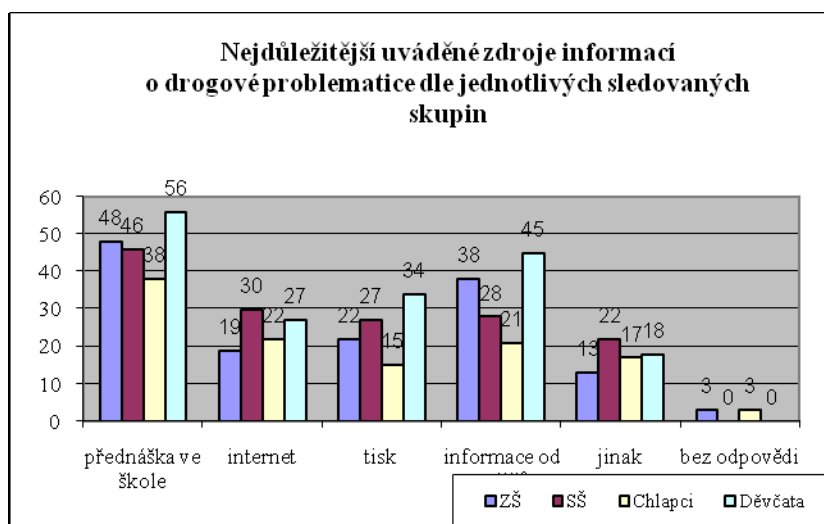
Graf 28 Nejčastěji uváděné zdroje informací o škodlivosti drog - přehled

Graf 29 Nejčastěji uváděné zdroje informací o škodlivosti drog – dle jednotlivých sledovaných skupin

Graf 30 Nejdůležitější uváděné zdroje informací o škodlivosti drog - přehled

Graf 31 Nejdůležitější uváděné zdroje informací o škodlivosti drog - dle jednotlivých sledovaných skupin

9.1.1.1 Vyhodnocení

Z výsledků vyhodnocení dotazníkového šetření vyplývá, že nejčtenějším zdrojem, ze kterého získává skupina dětí a mládeže ve věku 12-16 let informace sociálně – patologických jevů, je škola, resp. speciální školní přednáška, která byla na dotazovanou konkrétní problematiku zaměřena, kdy tuto možnost výběru využilo 71,7% respondentů. Ostatní zdroje jsou v četnosti na srovnatelných místech. Výsledky šetření týkající se rodičovské informační výchovy, působení v rámci běžné školní výuky, možností informace získat z různých typů dostupných médií se pohybují v rozmezí 47 – 53%.

Současně pak také převládající procento dotazovaných uvádí speciální školní přednášku i jako nejdůležitější zdroj, který jim potřebné informace poskytl.

Stejných výsledků dosahujeme i při ověřování informačních zdrojů, ze kterých děti získaly převládající informace o problematice drog. Zde je dokonce výsledkem šetření téměř 89% převaha odpovědí, které uvádějí speciální školní přednášku jako nejčtenější zdroj svých informací, což navíc potvrzuje i naprostá převaha odpovědí uvádějících tento zdroj pro respondenta jako nejdůležitější. Zajímavé je v tomto ohledu vyhodnocení poměru 50,94% vlivu školní přednášky oproti 23,58% vlivu cíleného informačního působení rodiči. Tento výsledek návazně zohledníme při závěrečném vyhodnocení šetření v závěrech a odborných doporučeních.

Již nyní ovšem z výsledků šetření jednoznačně vyplývá potvrzení Hypotézy č. 2.

10 REALIZACE ŠETŘENÍ V RÁMCI HYPOTÉZY H₃

Hlavním cílem výzkumu ve třetí rovině šetření je „**ověření úrovně praktických schopností skupiny 12-16letých dětí a mládeže adekvátně využít získané informace v konkrétní rizikové nebo kritické (patologické) situaci – tzn. ověření úrovně jejich skutečných kompetencí náročné praktické životní situace řešit**“.

Tato oblast je v rámci tématu bakalářské práce a jejího praktického výzkumu jedním z nejdůležitějších momentů.

Jak již bylo uvedeno výše, dostatek informací je sice důležitou základnou pro možnost řešení kritických životních situací, bez dovednosti tyto informace správným způsobem zasadit do kontextu situace a adekvátně rozhodnout o formě reakce na danou situaci, je ovšem v praktickém životě dostatečná informovanost téměř bezvýznamnou devizou.

Výzkumné šetření vychází ze dvou cíleně směřovaných kombinovaných praktických otázek, které ve třech variantách umožňují respondentům nalézt pro sebe vyhovující možnost odpovědi, bez toho aniž by ovlivňovaly možný náhled na následné hodnocení odpovědi. Jednoduchou, nicméně jednoznačnou formou dotazník zjišťuje míru kompetence řešit, či pomoci řešit patologickou situaci ve třech úrovních:

1. Rozvinutá osobnostně sociální kompetence, tj.: respondent je v rámci plně otevřené varianty a) otázky schopen konkrétně uvést, jak by v popsané kritické situaci reagoval a postup se slučuje se základními postupy, ke kterým - jsou/škola/ nebo by měly být/rodina/ - děti aktuální cílenou výchovou vedeny
2. Nedostatečně rozvinutá sociální kompetence: respondent z možností výběru odpovědi volí variantu c) otázky, tj. vyjádření „nevím“
3. Chybějící osobnostně sociální kompetence: respondent z možností výběru odpovědi volí variantu b) otázky, tj. vědomé vyjádření „neudělal bych nic“

Jednotlivé odpovědi tohoto oddílu průzkumu jsou vyhodnoceny v kategoriích:

1. zastoupení žáků základních škol / zastoupení studentů středních škol
2. zastoupení jednotlivých kategorií pohlaví
3. počet respondentů v jednotlivých věkových kategoriích

Formou vyhodnocení získaných dat je tabulkové vyjádření, grafické vyjádření a odpovídající slovní komentář.

Navíc, z důvodu již zmíněné důležitosti výstupů pro zhodnocení stavu a další doporučení, je provedeno grafické vyhodnocení reálných otevřených odpovědí respondentů.

10.1 Ověření úrovně osobnostně sociálních kompetencí k řešení krizových situací souvisejících s problematikou drog a šikany u skupiny dětí a mládeže ve věku 12 – 16 let

V rámci dotazníkového šetření směřovaného ke zjištění schopnosti dětí popsat jak by reagovaly v případě, že se v jejich okolí vyskytne jeden ze sociálně patologických jevů, resp. co by konkrétně udělali, pokud by zjistili, že se jejich kamarád či kamarádka dostali do problému s drogou nebo se ocitli obětí šikany, vybírali respondenti ze tří nabídnutých variant možností odpovědi.

Struktura otázek č. 8. a 9. dotazníku poskytovala tyto možnosti výběru:

- a) možnost konkrétní odpovědi v rámci prostoru otevřené varianty: „Napiš, jak bys konkrétně postupoval/a“
- b) výběr varianty „neudělal bych nic“
- c) výběr varianty „nevím“

Ve vztahu k možnosti matematického výzkumného vyhodnocení otevřené odpovědi bylo, jako kritérium dostatečné schopnosti adekvátně situaci řešit stanoveno uvedení jedné či více z těchto variant:

- oznámení situace dospělé osobě (rodič, učitel, školní poradce apod.)
- využití linky důvěry
- oznámení situace instituci (lékař, policie, krizové centrum apod.)

Za odpovídající navržené řešení se nepovažovaly odpovědi, které směřovaly k osobnímu rozhovoru s dotčenou osobou nebo podání informace o důsledcích neřešení, např. jak někteří respondenti uváděli „řekla bych jí, co jí to může způsobit“ apod.

10.1.1 Vyhodnocení šetření v rámci kompetencí k řešení problematiky drog

Na otázku „Jak bys postupoval(a) v případě, že by se Tvůj kamarád(ka) dostal(a) do problémů s drogami?“ odpovídá skupina respondentů takto:

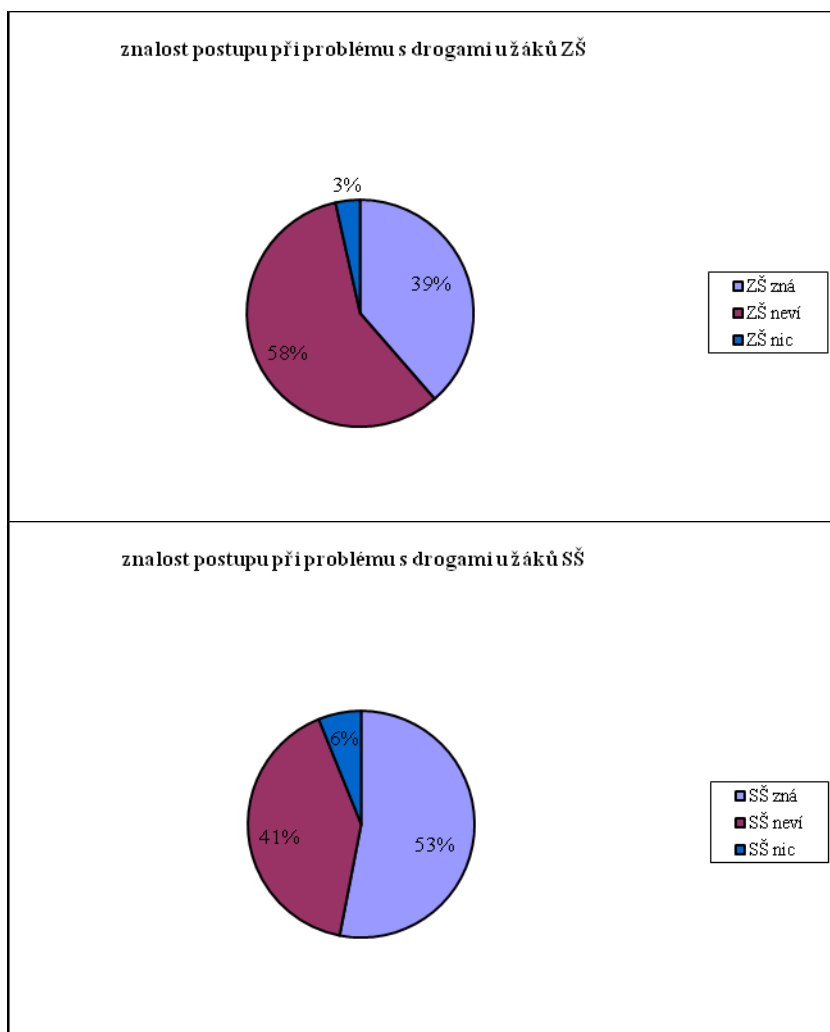
Celkem:	Celkem		
	zná řešení	neví	nic
106	48	53	5

Tab. 17 Znalost postupu při problému s drogami – přehled

Odpovědi dle kategorie „škola“:

ZŠ			SŠ		
zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic
22	33	2	26	20	3
% ZŠ zná	% ZŠ neví	% ZŠ nic	% SŠ zná	% SŠ neví	% SŠ nic
20,75	31,13	1,89	24,53	18,87	2,83

Tab. 18 Znalost postupu při problému s drogami – dle školy

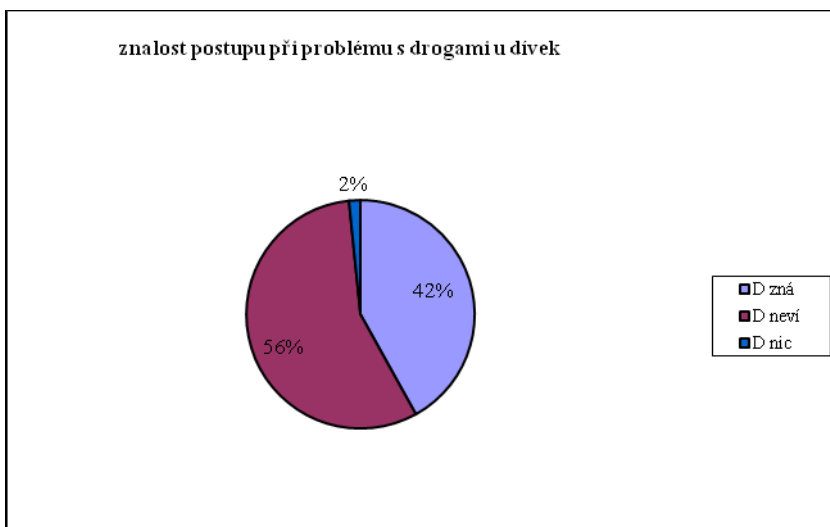

Graf 32 Znalost postupu při problému s drogami ZŠ/SŠ

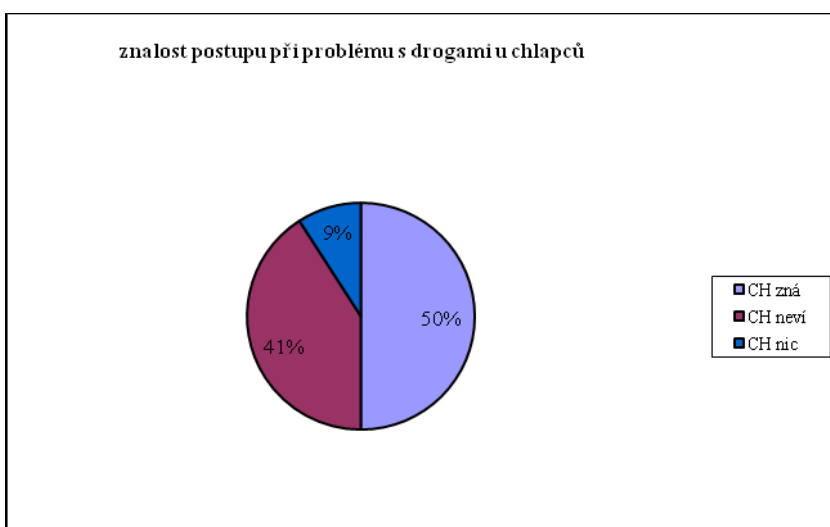
Odpovědi dle kategorie „pohlaví“:

Chlapci			Dívky		
zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic
22	18	4	26	35	1
% CH zná	% CH neví	% CH nic	% D zná	% D neví	% D nic
20,75	16,98	3,77	24,53	33,02	0,94

Tab. 19 Znalost postupu při problému s drogami – dle kategorie pohlaví

Graf 33 Znalost postupu při problému s drogami – dívky

Graf 34 Znalost postupu při problému s drogami – chlapci

Odpovědi dle kategorie „věk“:

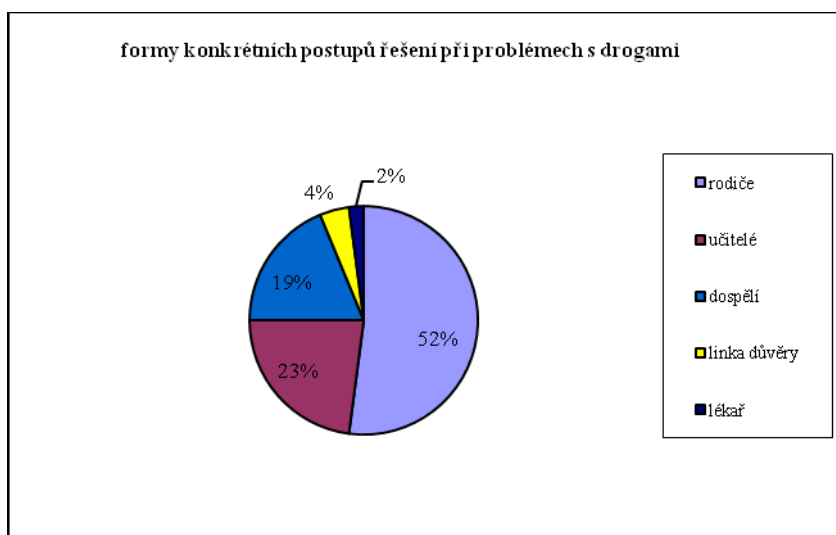
12 let			13 let			14 let			15 let			16 let		
zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic
9	12	1	11	12	0	14	19	1	6	2	2	8	6	1
% 12 zná	% 12 neví	% 12 nic	% 13 zná	% 13 neví	% 13 nic	% 14 zná	% 14 neví	% 14 nic	% 15 zná	% 15 neví	% 15 nic	% 16 zná	% 16 neví	% 16 nic
8,49	11,32	0,94	10,38	11,32	0,00	13,21	17,92	0,94	5,66	1,89	1,89	7,55	5,66	0,94

Tab. 20 Znalost postupu při problému s drogami – dle kategorie věk

Přehled správných konkrétních opovědí na variantu a) otázky:

Forma řešení:	Počet odpovědí:
rodiče	25
učitelé	11
dospělí	9
linka důvěry	2
lékař	1

Tab. 21 Znalost postupu při problému s drogami – konkrétní správné odpovědi

Graf 35 Znalost postupu při problému s drogami –% vyhodnocení správných odpovědí

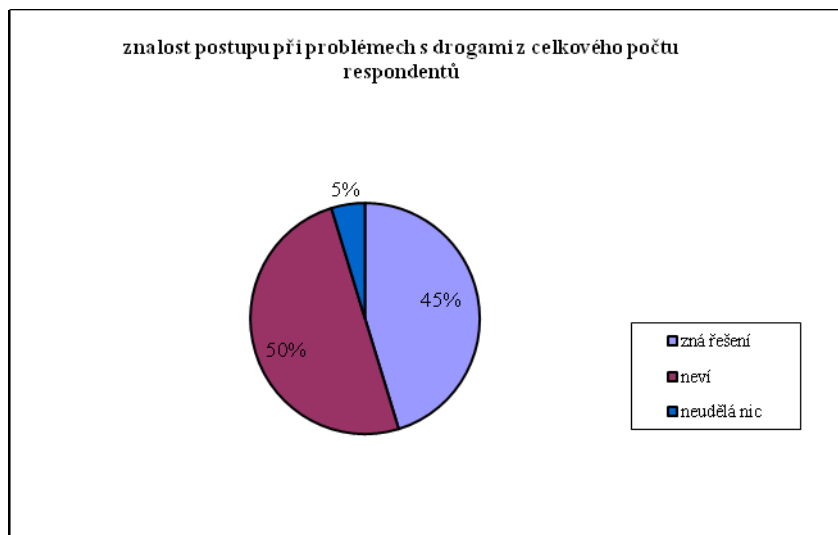
Přehled dalších odpovědí ve variantách a), b) a c) otázky:

„Řekla bych jí, co jí to může způsobit; nechtěl bych se zaplést; zkusil bych to s ním a pak bych mu to vylouval; přesvědčila bych ji, aby to nebrala; řekla bych to někomu; nebavil bych se s ním; snažil bych se mu domluvit; snažila bych se jí pomoci“ apod.

Celkové souhrnné % vyhodnocení:

Celkem:	Celkem zná	Celkem neví	Celkem nic
100%	45,28%	50,00%	4,72%

Tab. 22 Znalost postupu při problému s drogami – konkrétní správné odpovědi %

Graf 36 Znalost postupu při problému s drogami –% vyhodnocení správných odpovědí

10.1.1.1 Vyhodnocení

Z výsledků dotazníkového šetření zaměřeného na zjištění stavu kompetence cílové skupiny dětí a mládeže ve věku 12-16 let řešit adekvátně situaci spojenou s patologií drog vyplývá, že z celkového počtu 106 respondentů konkrétní správné řešení, resp. postup, kterým by situaci dětí adekvátně vyřešily, zvládla uvést méně než ½ respondentů. Vědomě by nijak nereagovalo cca 5% respondentů a zbývajících 50% uvádí, že neví, jak by v takové konkrétní situaci zareagovat mělo. Detailní vyhodnocení dle sledovaných kategorií dle školy, věku a pohlaví nevykazuje při vzájemném srovnání ve výsledcích významnějších odchylek.

Pro výzkum, resp. potvrzení či nepotvrzení Hypotézy č. 3 je však důležitý celkový výsledek šetření. Pro relevantnost výzkumného závěru k potvrzení či nepotvrzení H_3 bylo dále provedeno ještě další doplňkové šetření v oblasti obdobné problematiky, proto lze výše uvedený výsledek považovat v tomto okamžiku za průběžný. Konkrétní závěr šetření je v rámci výzkumu uveden v souhrnném vyhodnocení.

10.1.2 Vyhodnocení šetření v rámci kompetencí k řešení problematiky šikany

Na otázku „Jak bys postupoval(a) v případě, že by ses Ty nebo Tvůj kamarád(ka) stal(a) obětí šikany?“ odpovídá skupina respondentů takto:

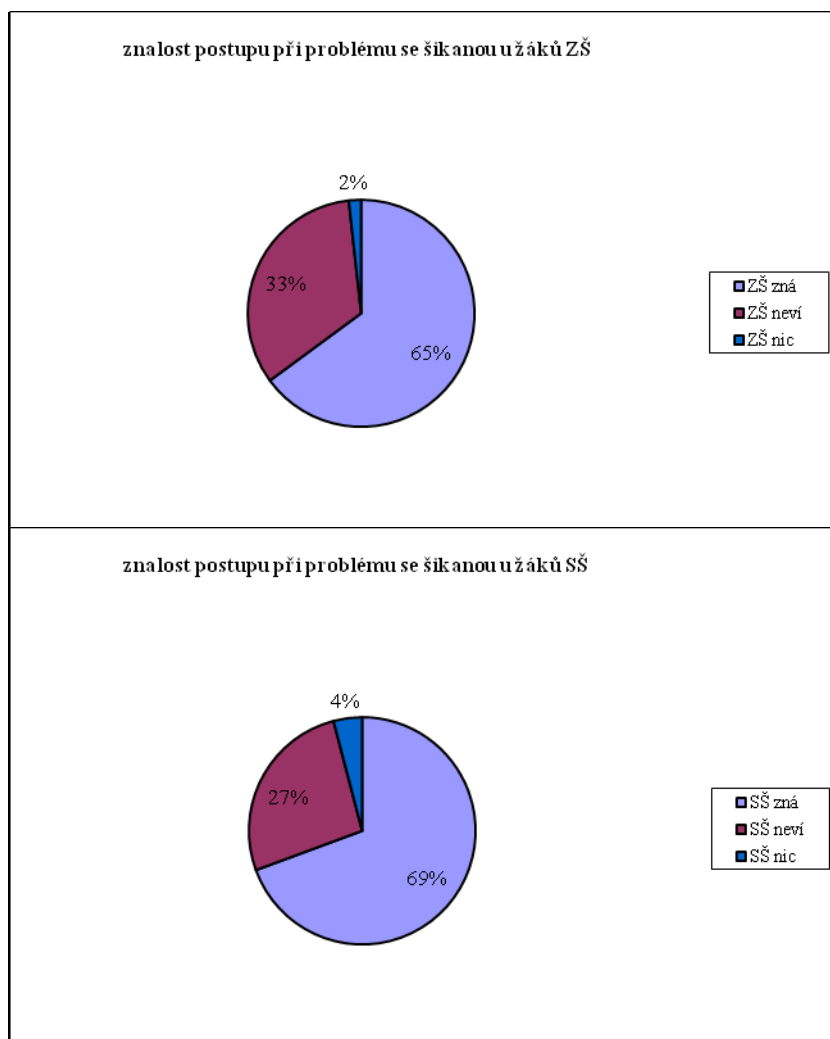
Celkem:	Celkem:		
	zná řešení	neví	nic
106	71	32	3

Tab. 23 Znalost postupu při problému se šikanou – přehled

Odpovědi dle kategorie „škola“:

ZŠ			SŠ		
zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic
37	19	1	34	13	2
% ZŠ zná	% ZŠ neví	% ZŠ nic	% SŠ zná	% SŠ neví	% SŠ nic
34,91	17,92	0,94	32,08	12,26	1,89

Tab. 24 Znalost postupu při problému se šikanou – dle školy

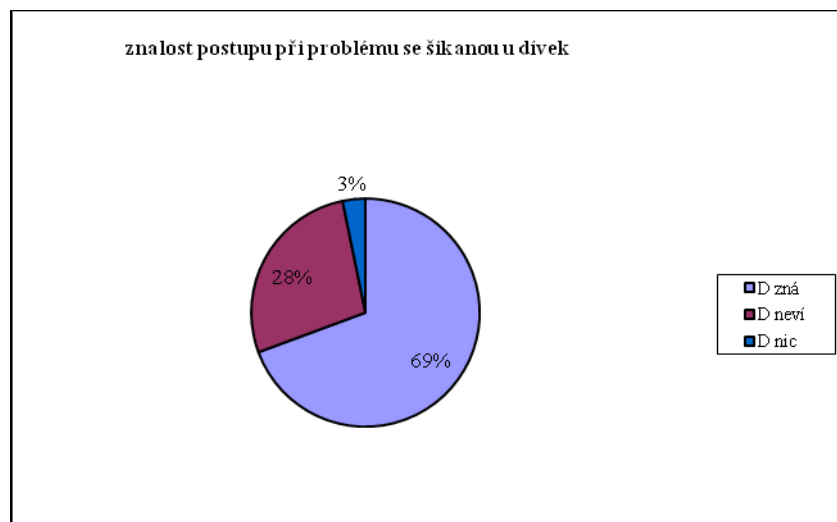

Graf 37 Znalost postupu při problému se šikanou ZŠ/SŠ

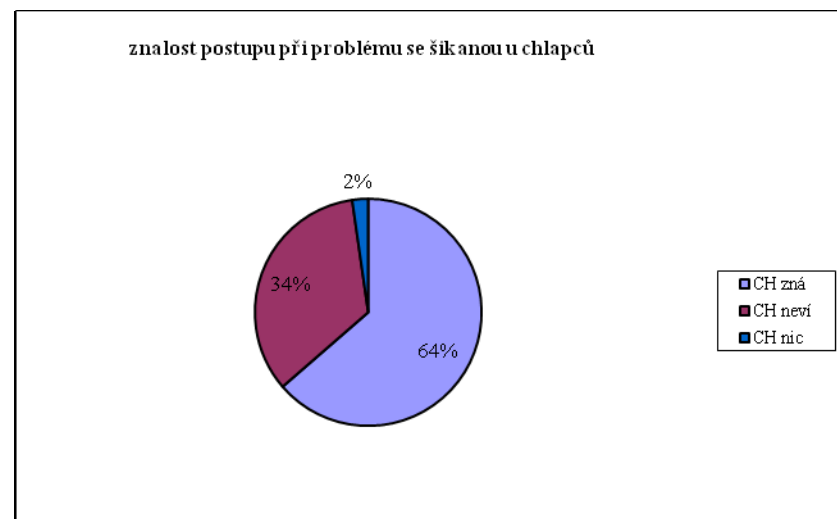
Odpovědi dle kategorie „pohlaví“:

Chlapci			Dívky		
zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic
28	15	1	43	17	2
% CH zná	% CH neví	% CH nic	% D zná	% D neví	% D nic
26,42	14,15	0,94	40,57	16,04	1,89

Tab. 25 Znalost postupu při problému se šikanou – podle pohlaví

Graf 38 Znalost postupu při problému se šikanou dívky

Graf 39 Znalost postupu při problému se šikanou chlapci

Odpovědi dle kategorie „věk“:

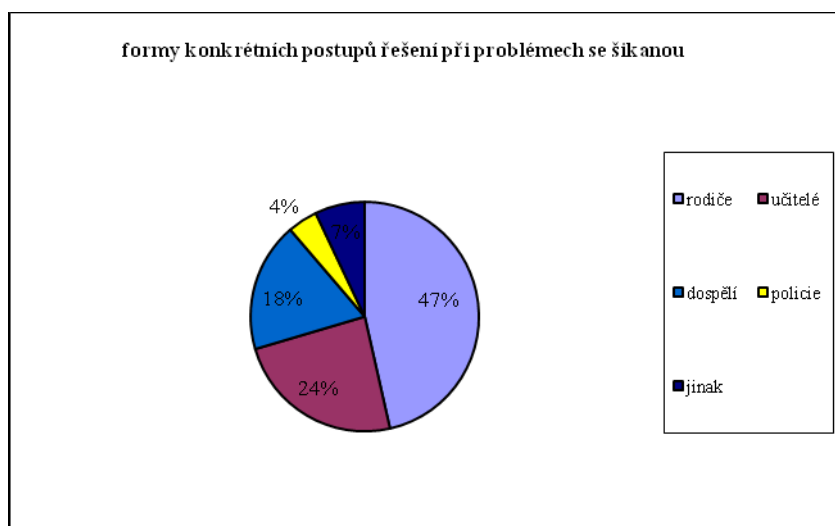
12 let			13 let			14 let			15 let			16 let		
zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic	zná řešení	neví	nic
11	10	1	18	5	0	23	11	0	6	3	1	11	3	1
% 12 zná	% 12 neví	% 12 nic	% 13 zná	% 13 neví	% 13 nic	% 14 zná	% 14 neví	% 14 nic	% 15 zná	% 15 neví	% 15 nic	% 16 zná	% 16 neví	% 16 nic
10,38	9,43	0,94	16,98	4,72	0,00	21,70	10,38	0,00	5,66	2,83	0,94	10,38	2,83	0,94

Tab. 26 Znalost postupu při problému se šikanou – podle věku

Přehled správných konkrétních odpovědí na variantu a) otázky:

Forma řešení:	Počet odpovědí:
rodiče	33
učitelé	17
dospělí	13
policie	3
jinak	5

Tab. 27 Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi

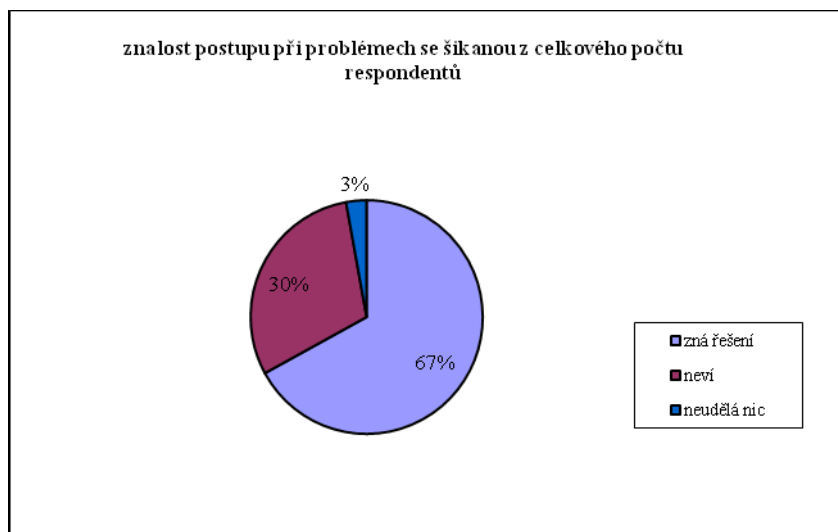

Graf 40 Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi%

Celkové souhrnné % vyhodnocení:

Celkem:	Celkem zná	Celkem neví	Celkem nic
100%	66,98%	30,19%	2,83%

Tab. 28 Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi%

Graf 41 Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi%

10.1.2.1 Vyhodnocení

Z výsledků dotazníkového šetření zaměřeného na zjištění stavu kompetence cílové skupiny dětí a mládeže ve věku 12-16 let řešit adekvátně situaci spojenou s patologií šikany vyplývá, že z celkového počtu 106 respondentů konkrétní správné řešení, resp. postup, kterým by situaci děti adekvátně vyřešily, zvládlo uvést téměř 70% respondentů. Vědomě by nijak nereagovalo cca 3% respondentů a 30% uvádí, že neví, jak by v takové konkrétní situaci zareagovat mělo. Vzájemné srovnání vyhodnocení v kategorii ZŠ/SŠ vykazuje téměř shodné % kompetencí, obě skupiny zhruba ve 30% znají správné řešení. Dle pohlaví jsou výsledky také téměř ve shodě chlapců správné řešení z jejich celkového počtu uvádí 64% a dívek 69%.

10.1.2.2 Souhrnné vyhodnocení k šetření v rámci Hypotézy H₃

Pro možnost potvrzení či nepotvrzení Hypotézy H₃ využíváme možnosti matematického průměru celkových výsledků dvou dílčích šetření v dané problematice. Celkové výsledky jsou tedy takové: **56,13% dětí vládne dostatečnou kompetencí** k řešení problémové patologické situace, **40,1% neví**, co by v konkrétní situaci mělo dělat a **3,8%** by v konkrétní

situaci, ve které by se setkaly s drogou nebo šikanou, neudělalo **nic**. Odpovídající komentář k výsledkům této oblasti šetření obsahuje dále uvedený souhrn výzkumu.

11 SOUHRN VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumu bylo analyzovat výsledky informačního a výchovného působení na rozvoj kompetencí dětí a středoškolské mládeže ve věkové struktuře 12 – 16 let ke zvládnání situací souvisejících s problematikou sociálně patologických jevů, konkrétně v těchto oblastech:

- zjištění úrovně informovanosti dětí a mládeže ve zkoumané problematice - ověření stavu informovanosti o problematice drog a šikany
- ověření míry vlivu jednotlivých informačních zdrojů
- ověření úrovně praktických schopností adekvátně využít získané informace v konkrétní rizikové nebo kritické (patologické) situaci – ověření úrovně kompetencí

V rámci jednotlivých okruhů šetření došel výzkum k zajímavým zjištěním s praktickou využitelností v dalším výchovně vzdělávacím procesu.

Lze konstatovat, že stanovených cílů bylo dosaženo.

11.1 Závěry a doporučení

V rámci první úrovně šetření - **zjištění úrovně informovanosti dětí a mládeže ve zkoumané problematice - ověření stavu informovanosti o problematice drog a šikany**

výzkum potvrdil Hypotézu 1.

(H₁): *Primární informační a výchovná prevence současné rodiny a školy v oblasti sociálně patologických jevů zajišťuje dostatečnou informovanost dětí a mládeže, resp. více než 80% žáků ZŠ a studentů SŠ ve věkové skupině 12 – 16 let je o této problematice dostatečně informováno.*

Z celkového počtu 106 respondentů odpovídá na otázku povědomosti o pojmu sociálních patologií 93, tj.87,74% kladně. Pouze 13, tj.12,26% respondentů odpovídá, že se s tímto pojmem nesešlo.

V hodnocení dle sledovaných kategorií se celkové výsledky výzkumu potvrzují bez výskytu větších rozdílových odchylek, poměr informovanosti chlapců a dívek, dětí v jednotlivých věkových kategoriích ani žáků ZŠ a studentů SŠ, se nijak významně neliší.

I v dílčích vyhodnoceních lze tedy konstatovat, že znalost pojmu sociálně patologických jevů, přesahuje % předpokládané stanovenou hypotézou.

V rámci praktického ověření toho, zda skupina žáků a studentů ZŠ a SŠ ve věku 12-16 let **skutečně dokáže konkrétně specifikovat pojmy či situace, které by do okruhu sociálně patologických jevů zařadili**, můžeme ze zjištění provedených dotazníkovým šetřením konstatovat, že praktická informační gramotnost u zkoumané cílové skupiny existuje. Více než 80% respondentů definuje v rámci otevřené otázky konkrétní problémové pojmy násilí v rodině, drogy, bezdomovectví, šikana, závislosti na alkoholu apod., což dokládá jejich schopnost k problematice přiřadit odpovídající typ jednání, chování či situaci.

Dle doplňujícího šetření ke zjištění povědomí cílové skupiny o problematice šikany odpovídá kladně dokonce celkem 93,4% respondentů, kladných odpovědí na znalost škodlivých účinků drog je celkem 98,10%, což je z pohledu dostatečnosti informovanosti velmi potěšující zjištění.

V rámci druhé úrovně šetření - **ověření míry vlivu jednotlivých informačních zdrojů**

výzkum potvrdil Hypotézu 2.

(H₂): *Ze všech dostupných informačních zdrojů je ve skupině dětí a mládeže ve věku 12 – 16 let jako nejčastější informační zdroj uváděna škola.*

V návaznosti na zjištění, které informační zdroje neefektivněji působí na rozvoj informovanosti dětí a mládeže jsme v rámci šetření zaměřili pozornost na hlavní vstupy, které významně ovlivňují výsledky výchovy a vzdělávání, a to na:

- výchovné a informační působení v rodině
- cílené výchovné – vzdělávací působení školy
- vliv médií a veřejně dostupných informačních zdrojů

Výsledky šetření pak vycházejí takto:

Z výsledků vyhodnocení dotazníkového šetření vyplývá, že nejčastějším zdrojem, ze kterého získává skupina dětí a mládeže ve věku 12-16 let informace sociálně – patologických jevech, je škola, resp. speciální školní přednáška, která byla na dotazovanou konkrétní problematiku zaměřena, kdy tuto možnost výběru využilo 71,7% respondentů. Ostatní zdroje jsou v četnosti na srovnatelných místech. Výsledky šetření týkající se rodičovské informač-

ní výchovy, působení v rámci běžné školní výuky, možností informace získat z různých typů dostupných médií se pohybují v rozmezí 47 – 53%.

Současně pak také převládající procento dotazovaných **uvádí speciální školní přednášku i jako nejdůležitější zdroj**, který jim potřebné informace poskytl.

Stejných výsledků dosahujeme i při ověřování informačních zdrojů, ze kterých děti získaly převládající informace o problematice drog. Zde je dokonce výsledkem šetření téměř 89% převaha odpovědí, které uvádějí speciální školní přednášku jako nejčtenější zdroj svých informací, což navíc potvrzuje i naprostá převaha odpovědí uvádějících tento zdroj pro respondenta jako nejdůležitější. Zajímavé je v tomto ohledu vyhodnocení poměru 50,94% vlivu školní přednášky oproti 23,58% vlivu cíleného informačního působení rodiči. Tento výsledek návazně zohledníme při závěrečném vyhodnocení šetření v závěrech a odborných doporučeních.

I v rámci třetí úrovně šetření - **ověření úrovně praktických schopností adekvátně využít získané informace v konkrétní rizikové nebo kritické (patologické) situaci – ověření úrovně kompetencí**

výzkum potvrdil Hypotézu 3.

(H₃): *Výsledky současného výchovného působení na rozvoj osobnostně sociálních kompetencí u dětí a mládeže dosahují minimálně nadpoloviční úspěšnosti, resp. více než 50% žáků ZŠ a studentů SŠ dokáže formulovat správný postup při řešení konkrétního problému s drogami nebo šikanou.*

Stanovená Hypotéza však byla šetřením potvrzena s velmi těsným přesahem stanoveného odhadu, což navíc ve vztahu k potřebnosti stálého zvyšování úrovně osobnostní a sociálních kompetencí u dětí a mládeže není pro praxi výsledkem nijak povzbuzujícím.

Celkové výsledky šetření jsou takové: **56,13% dětí vládne dostatečnou kompetencí** k řešení problémové patologické situace, **40,1% neví**, co by v konkrétní situaci mělo dělat a **3,8%** by v konkrétní situaci, ve které by se setkaly s drogou nebo šikanou, neudělalo **nic**.

Z výsledků šetření zaměřeného na zjištění stavu kompetence řešit adekvátně situaci spojenou s **patologií drog** vyplývá, že z celkového počtu 106 respondentů konkrétní správné řešení, resp. postup, kterým by situaci děti adekvátně vyřešily, zvládla uvést méně než

½ respondentů. Vědomě by nijak nereagovalo cca 5% respondentů a zbývajících 50% uvádí, že neví, jak by v takové konkrétní situaci zareagovat mělo.

Pozitivnějšího zjištění jsme dosáhli při situaci spojenou s **patologií šikany**, kdy správný postup, kterým by situaci děti adekvátně vyřešily, zvládlo uvést téměř 70% respondentů. Vědomě by nijak nereagovalo cca 3% respondentů a 30% uvádí, že neví, jak by v takové konkrétní situaci zareagovat mělo.

Celkový výsledek **56,13%** však v provázanosti na zjištěnou platformu dostatečné informovanosti (80%) dokládá, že v návaznostech jednotlivých stupňů utváření a rozvoje osobnostně sociálních kompetencí není dostatečná provázanost a v úrovni výchovně vzdělávacího procesu zaměřeného na rozvoj těchto kompetencí existuje značná míra neefektivity.

11.1.1 Doporučení k výsledkům

Pakliže šetřením docházíme k výsledku více než 80% v dané problematice informačně gramotných dětí, což lze pokládat za poměrně kvalitní výsledek informačně-vzdělávacího procesu, tedy cíleného působení v úrovni rodiny a školy, je 56% kompetence získané informace použít spíše nedostatečná. V návaznosti na teoretickou část práce lze v provázanosti na výsledky praktického výzkumu doporučit následující.

V oblasti cílené školní podpory rozvoje osobnostně sociálních kompetencí v rámci pedagogického působení:

- více rozšiřovat povědomost o možnostech naplňování cílů Osobnostně sociální výchovy (OSV)
- zvyšovat kompetence pedagogů jejich odborným vzděláváním v oblasti Pedagogiky osobnostně sociálního rozvoje a OSV
- širěji zpracovávat principy a postupy OSV i do další předmětové výuky, resp. OSV věnovat větší pozornost v rámci tvorby ŠVP
- věnovat větší pozornost neustálému zlepšování komunikačních dovedností pedagogů
- hledat nové možnosti provázání OSV do oblasti řízených volnočasových aktivit dětí a mládeže

- do ŠVP zapracovávat efektivní zpětnovazebná hodnocení výsledků působení na rozvoj osobnostních a sociálních kompetencí dětí.

Z pohledu výsledku šetření se další doporučení týká doporučení k **cílenější osvětě rodičů**, kteří by měli být více informováni o možnostech a formách efektivního informačního působení v oblasti sociálně patologických jevů na své děti.

Z pohledu dalších možností podpory utváření a rozvoje zmíněných kompetencí je možno doporučit také rozšíření využívání interaktivních prostředků a např. i možností moderních internetových sociálních sítí.

ZÁVĚR

Závěrem bych chtěla ještě jednou poděkovat za to, že mi bylo s podporou mého vzdělávacího institutu, umožněno výzkum realizovat. Řízení jeho postupu i poznání dosaženého v rámci zpracovávání teorie i poznání z konkrétních výsledků šetření je významným posunem v mé životní, rodičovské i profesní praxi.

Věřím, že výstupy práce poskytnou nejen zajímavý pohled na současný stav ve zkoumané problematice, ale že současně mohou pomoci naplňovat principy, které jako motto celého průběhu mé práce provází myšlenka toho, že:

„ Dostatek informací je v kombinaci s láskyplným vztahem k dítěti a cílenou podporou jeho samostatnosti základem zdravé společnosti, která se vyznačuje tím, že má dostatek jednotlivců připravených bližnímu poskytnout potřebnou a využitelnou oporu v nelehkých životních situacích. “

Věřím, že se nám všem bude dařit nastupující generaci tímto směrem efektivně rozvíjet.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

- [1] CAMPBELL, R. *Potřebuji tvou lásku*. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-179-8.
- [2] HAVRDOVÁ, Z.a kol. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: Osmium, 1999. ISBN 80-902081-8-5.
- [3] JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
- [4] MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.
- [5] MATOUŠEK, O. a kol. 2001 *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-331-4.
- [6] MATOUŠEK, O. a kol. 2003 *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- [7] NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2005. ISBN 80-247-0738-1.
- [8] ONDREJKOVIČ, P.; POLIAKOVÁ, E. *Protidrogová výchova*. Bratislava: Veda, 1999. ISBN 80-224-0553-1.
- [9] ŘÍČAN, P. *Agresivita a šikana mezi dětmi. Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
- [10] VALENTA, J. *Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi*. Kladno: AISIS, 2006. ISBN 80-239-4908-X.

Učební texty:

- [11] MUSIL, J. *Pedagogická psychologie*. Zlín: UTB, 2005. ISBN80-7318-291-2.

Internetové zdroje:

- [12] KATEDRA PEDAGOGIKY FF UK PRAHA: *Osobnostní a sociální výchova* [online].[cit.04.01.2010]. URL: <http://pedagogika.ff.cuni.cz/pages/cze/studium/osv.php#Co_je_OSV>

- [13] KATEDRA PEDAGOGIKY FF UK PRAHA: *Specializace Pedagogika osobnostně sociálního rozvoje* [online].[cit.04.01.2010]. URL: <<http://pedagogika.ff.cuni.cz/pages/cze/studium/specializace.php#Pedagogika%20Osobnostn%C4%9B%20soci%C3%A1ln%C3%ADho%20rozvoje>>
- [14] MŠMT: *Prevence sociálně patologických jevů* [online].[cit.07.02.2010]. URL: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/prevence-ptj>>
- [15] MŠMT: *Metodický pokyn č.j.: 20 006/2007-51* [online].[cit.15.02.2010]. URL: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/metodicky-pokyn-k-primarni-prevencisocialne-patologickych-jevu-u-deti-a-mladeze-ve-skolach-a-skolskych-zarizenichnabyvacinnosti-dnem-zverejneni-ve-vestniku-msmt-cr-sesit-11-2007>>
- [16] MŠMT: *Strategie prevence sociálně patologických jevu u dětí a mládeže* [online]. [cit. 15.02.2010]. URL: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/strategie-prevence-socialne-patologickych-jevu-u-deti-a-mladeze>>
- [17] WIKIPEDIE ENCYKLOPEDIE: *Osobnost* [online]. [cit. 07.02.2010]. URL: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Osobnost>>

Ostatní zdroje:

- [18] JEŘÁBEK, J.; TUPÝ, J. a kol. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. Praha:VÚP, 2006. ISBN 80-87000-03-X.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

%	Procento
ks	Kusy
D	Dívky
CH	Chlapci
ZŠ	Základní škola
SŠ	Střední škola
atd.	A tak dále
resp.	Respektive
apod.	A podobně
OSV	Osobnostně sociální výchova
RVP	Rámcový vzdělávací program
ŠVP	Školní výchovný program
POSR	Pedagogika osobnostně sociálního rozvoje
FF UK	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr.1. Vývoj v souvislostech výchovy

18

SEZNAM TABULEK

Tab. 1	Celková návratnost dotazníků	34
Tab. 2	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle školy	38
Tab. 3	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle školy %	39
Tab. 4	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví	40
Tab. 5	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví %	40
Tab. 6	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku	42
Tab. 7	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů	44
Tab. 8	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů%	46
Tab. 9	Povědomí o problematice šikany – dle školy	47
Tab. 10	Povědomí o problematice šikany – dle pohlaví	48
Tab. 11	Názor na dostatečnost informací pro řešení šikany – dle školy	48
Tab. 12	Názor na dostatečnost informací pro řešení šikany – dle pohlaví	48
Tab. 13	Povědomí o škodlivosti drog – dle školy	48
Tab. 14	Povědomí o škodlivosti drog – dle pohlaví	48
Tab. 15	Četnost uváděných informačních zdrojů	51
Tab. 16	Četnost uváděných informačních zdrojů	52
Tab. 17	Znalost postupu při problému s drogami – přehled	58
Tab. 18	Znalost postupu při problému s drogami – dle školy	58
Tab. 19	Znalost postupu při problému s drogami – dle kategorie pohlaví	59
Tab. 20	Znalost postupu při problému s drogami – dle kategorie věk	60
Tab. 21	Znalost postupu při problému s drogami – konkrétní správné odpovědi	60
Tab. 22	Znalost postupu při problému s drogami – konkrétní správné odpovědi %	61
Tab. 23	Znalost postupu při problému se šikanou – přehled	62
Tab. 24	Znalost postupu při problému se šikanou – dle školy	62

Tab. 25	Znalost postupu při problému se šikanou – podle pohlaví	63
Tab. 26	Znalost postupu při problému se šikanou – podle věku	64
Tab. 27	Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi	64
Tab. 28	Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi%	65

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1	Návratnost dotazníků v ks	35
Graf 2	Návratnost dotazníků v %	35
Graf 3	Návratnost dotazníků dle školy	35
Graf 4	Návratnost dotazníků dle školy	35
Graf 5	Návratnost dotazníků dle pohlaví	35
Graf 6	Návratnost dotazníků dle pohlaví	35
Graf 7	Návratnost dotazníků dle věkových kategorií	36
Graf 8	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy	38
Graf 9	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy u žáků ZŠ	39
Graf 10	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy u studentů ZŠ	39
Graf 11	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví	40
Graf 12	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví- chlapci	40
Graf 13	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle pohlaví- dívky	41
Graf 14	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 12 let	42
Graf 15	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 13 let	42
Graf 16	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 14 let	43
Graf 17	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 15 let	43
Graf 18	Povědomí o pojmu sociálně-patologické jevy podle věku – 16 let	43
Graf 19	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů dle školy	45
Graf 20	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů – SŠ	45
Graf 21	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů – SŠ	45
Graf 22	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů – chlapci	46
Graf 23	Povědomí o typech sociálně-patologických jevů – dívky	46
Graf 24	Nejčastěji uváděné zdroje informací o soc.-patol.jevech dle jednotlivých sledovaných skupin	51

Graf 25	Nejčastěji uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech – přehled	52
Graf 26	Nejdůležitější uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech dle jednotlivých sledovaných skupin	52
Graf 27	Nejdůležitější uváděné zdroje informací o soc.-patol. jevech – přehled	53
Graf 28	Nejčastěji uváděné zdroje informací o škodlivosti drog – přehled	53
Graf 29	Nejčastěji uváděné zdroje informací o škodlivosti drog – dle jednotlivých sledovaných skupin	53
Graf 30	Nejdůležitější uváděné zdroje informací o škodlivosti drog – přehled	54
Graf 31	Nejdůležitější uváděné zdroje informací o škodlivosti drog – dle jednotlivých sledovaných skupin	54
Graf 32	Znalost postupu při problému s drogami ZŠ/SŠ	58
Graf 33	Znalost postupu při problému s drogami – dívky	59
Graf 34	Znalost postupu při problému s drogami – chlapci	59
Graf 35	Znalost postupu při problému s drogami – % vyhodnocení správných odpovědí	60
Graf 36	Znalost postupu při problému s drogami – % vyhodnocení správných odpovědí	61
Graf 37	Znalost postupu při problému se šikanou ZŠ/SŠ	62
Graf 38	Znalost postupu při problému se šikanou dívky	63
Graf 39	Znalost postupu při problému se šikanou chlapci	63
Graf 40	Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi%	64
Graf 41	Znalost postupu při problému se šikanou – konkrétní správné odpovědi%	65

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK STR. 1

DOTAZNÍK

Vážení žáci a studenti, dovolujeme si Vás tímto požádat o vyplnění dotazníku, který slouží jako podklad k průzkumu informovanosti dětí a mládeže v oblasti sociální problematiky. Dotazník je anonymní, na otázky tedy, prosím, odpovídejte pravdivě.

Věk:let	
Pohlaví:	žena	muž
Jsi žákem/studentem:	ZŠ	SŠ

Vybranou odpověď zakroužkuj.

1. *Setkal(a) ses již s pojmem „sociálně-patologické jevy“?*

ANO NE

2. *Pokud ANO, bylo to (*můžeš označit i více odpovědí):*

- a) doma při rozhovorech s rodiči
- b) ve škole v rámci některého z předmětů
- c) při speciální školní přednášce
- d) četl jsi o nich v tisku nebo slyšel v televizi či rádiu
- e) jinde

Z vybraných uveď pro Tebe nejdůležitější způsob, kterým jsi informace získal(a):

.....

3. *Jaké situace bys zařadil(a) pod pojmy sociálně - patologické jevy a sociální problematika? Vyjmenuj:*

.....

.....

.....

.....

.....

4. *Jsi informován o problematice šikany?*

ANO NE

5. *Myslíš si, že máš dostatek informací k tomu, abys byl schopen případnou situaci šikany řešit?*

ANO NE

otoč →

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK STR. 2

1. *Jsi informován(a) o škodlivosti drog?*

ANO NE

2. *V případě, že ano, jakým způsobem jsi byl informován(a) nebo jsi informace získal(a) (*můžeš označit i více odpovědí):*

- a) přednáška ve škole
- b) internet
- c) denní tisk, časopisy
- d) informace od rodičů
- e) jinak

Z vybraných uveď pro Tebe nejdůležitější způsob, kterým jsi informace získal(a):

.....
3. *Jak bys postupoval(a) v případě, že by se Tvůj kamarád(ka) dostal(a) do problémů s drogami?*

a) Napiš konkrétně, jak bys postupoval:

b) neudělal bych nic

c) nevím

4. *Jak bys postupoval(a) v případě, že by ses Ty nebo Tvůj kamarád(ka) stal(a) obětí šikany?*

a) Napiš konkrétně, jak bys postupoval:

b) neudělal bych nic

c) nevím

Za vyplnění dotazníku děkujeme.